RAGIP PAŞA
2409

كتابك اسمى - علم وارد.

مؤلفى - فيضى

طبعى - ١٣٤٧

فنى - قاديون مذهبنك ردى

لسانى - تركجه

نورو
٢٩٠

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

اغربابا کتبخانه‌سنه وقف

ایدلمشدر ۱۲/۲/۳٤۱

امین فیضی

کتابی

محمد لطفی

طبع

فنی

لسان

(مؤلفك آثار منتشره‌سی)

هوای نسیمی — هوانك احوال حکمیه وکیمیویه‌سنی مبیندر .

اجمال نتایج — اون فنك خلاصه‌سنی حاوی مخطره‌در .

تفرقهٔ ریاضیه — علم جبرك بعض قواعد عالیه‌سنی شاملدر .

شعاعات — مؤلفك اشعارینی حاوی رساله‌در .

انجمن ادیبان — اون بش کورد شاعرینك آثار منتخبه‌سنی محتویدر .

هنوز طبع اولنمامش برطاقم آثاریده واردر .

مندرجات

١ — مقدمه

٢ — مادیون مذهبی

٣ — کائنات

٤ — بوخنه‌رك اعتراضلری

٥ — مبدأ حیات

٦ — سلسلهٔ حیوانات

٧ — داروین مذهبی

٨ — روح انسانی

٩ — حس قبل الوقوع

١٠ — رؤیا

١١ — اسپریتیزم

١٢ — دیانت

١٣ — اخلاق

١٤ — تصوف

١٥ — وحدت وجود

نجم استقبال کتابخانه‌سی کلیاتندن :

عدد — ۱

علم واراده

مادیون مذهبنك ردینی محتویدر

مؤلفی :

طوپجی میرآلایلغندن متقاعد سلیمانیه‌لی

امین فیضی

طابع وناشری :

نجم استقبال مطبعه‌سی

استانبول -- نجم استقبال مطبعه‌سی

۱۳۴۲

T. C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
RAGIP PAŞA KÜTÜPHANESİ
MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı: 2409

۲۰۷
2775

باب فتوی

مجلس تدقیق مصاحف

ومؤلفات شرعیه

۹۴

میرالایلقدن متقاعد میر محترم امین فیضی بك
الحق شایان تبریك آثار نافعه‌سیله خلقی تنویر و اعمار
حیات ایلمش سعادت معنویه‌یی قزانمش خدمات فاخره‌سیله
ابقای نامه چالشمش بولنمقله جناب فضیلتنه تقدیر اتمزی
تقدیم ایله مفتخرز ۱۴ کانون ثانی ۳۳۹

مجلس تدقیق مصاحف شریفه

ومؤلفات شرعیه رئیسی

مصطفی رفیق

اعضادن	اعضادن	اعضادن	مجلس مذکور اعضاسندن
خلیل حلمی	بکر صدقی	صالح	ابراهیم

(مقدمه)

بسم الله الرحمن الرحيم

حکمای مادیون، کندی مذهبلرینی تأیید ضمننده برخیلی کتاب یازمشلر کتابلرنده کرك ضمنی وکرك علنی اولاراق دیانتلره قارشی برچوق تعریضاتده بولنمشلردر .

مومی الیهمك بیانات ومدعیاتلری دیانتلرك اساساته تأثیر ایتمك قابلیتندن بعیددر .

انجق شدتلی بر آرزوی معلوماتله سرمست اولان تحصیل ابتدائی صاحبلرینك وخصوصاً دیانت صحیحه حکمیاتندن بی خبر اولانلرك افکارینی پك قولای تشویش ایده بیلیرلر .

مادیون دائما فن وتجربه یه بناءً معلومات ایتمك ایسترلر . حکمای سائره نك افکار ومطالعاتلرینی نتایج فنیه دن دکلدر دیه رك رد ایدرلر .

علمای دین وائمهٔ مجتهدینك ادوار و آثار مساعیلرندن بی خبر اولانلرله قوهٔ فکر وفطانتی هنوز آغیر مبحثلری

تحلیله مساعد بردوره یه یتیشمه مش اولانلر فن لفظنك سحرینه پك چابق مغلوب اولورلر . بوسببدن مادیونك افکار و آثارینه قارشی دائما تیقظ و انتباهده بولنماغی تأمین مقصدیله و باطل مذهبك خطالی جهتلرینی حقیقتبین کوزلره کوسترمك نیت خالصه سیله شو رساله یی یازاراق دریای معارف اسلامیه یه بر قطره دها علاوه ایتدم .

عالم ایچون بر قدرت فاطره نك وجودینی هیچ کیمسه انکار ایده مز . انجق او قدرتك کمال علم واراده کبی صفتلرله مترافق اولمسی ایجاب ایدر بوجهت اثبات اولندقده سمع کبی بصر کبی صفات سائره دخی طبیعتیله ثابت اولوب مسلك مادی سقوطه محکوم اولورکیدر .

ایشته بنم هدف مقصودم بو نقطه در . یعنی مدعیلرك ادعالرینی رد ایله علم واراده یی میدانه قویماقدر . بن وسعم دائره سنده بو وظیفه نك ایفاسنه چالیشدم . هرکسده رد وقبولدن هانکیسنی بکه نیرسه اویولده کیتمکه مخیردر . توفیق اللهدندر . عنایت کبریادندر .

امین فیضی

(مادیون مذهبی)

مادیونه کوره کائنات علم واراده‌یه مالك برخالقك اثر دست قدرتی دکلدر . کائناتك عمومی ماده‌دن عبارتدر. هرشیء ماده‌دن وماده‌نك خواص لازمه‌سی اولان جاذبه ، دافعه، حرارت ، الکتریق کبی قوتلر واسطه‌سیله حاصل اولمشدر ماده و قوت ابدی و ازلی اولوب تابع اولدقلری قانونلر هریرده بردر . عوالم موجوده اوقانونلر دائره‌سنده کندی کندینی اداره ایدیور . اشیا ماده‌نك کوناکون ترکباتندن حاصل اولوب هرنه‌قدر تحولاته اوغراسه‌لر عنصر اصلیلری اولان ماده ینه ماده‌لکنی محافظه ایدر .

اجرام سماویه هپ براصلدن اولوب اوندن آیریلارق تشکل ایتمشلردر . صوکره آرالرنده مصادمه‌لر وقوعیله ویا آخر صورتله حال اصلیلرینه رجوع وتکرار کوکب شکلنی کسب ایده‌جکلر وماجرا اوصورتله دوام ایدوب

کیده‌جکدر. انسانلر داخل اولدیغی حالده بتون حیوانات کذا براصل مشترکدن تشعب وانتشار ایتمشلردر .

یالکز انسانك تشکلاتی مرور زمانله تکامل وکسب انتظام ایده‌رك حس وادراك خصوصنده حیوانات سائره‌یه تفوق ایتمشدر. حیوانله انسانك روحی بردر. روح نه‌در؟ اوده تشکلات ماده‌نك براثر مخصوصیدر بناءً علیه وجود خراب اولونجه روح‌ده محو و زائل اولور .

دیانتی انسانلر ایجاد ایتمشدر کرامات ومعجزاتك، روحیات ومعنویاتك اصلی یوقدر.

اخروی مکافات، مجازات غیرممکن شیلردر.

ایشته مادیونك فکر واعتقادلری بو مرکزده‌در. خلاصهٔ مذهبلری بوندن عبارتدر .

(كائنات)

حكيملر ديرلركه كائنات اساساً ناربيضا حالنده بر سحاب مضیٔ اولوب اجزای فرديه‌سنك بعضيسی بعضيسنه نسبتله دها زياده متقارب ودها زياده جسامتلی ايدی.

قوۂ جاذبه‌نك او اجزايی بر آرايه كتيرمه‌سی صورتيله نامتناهی كتله‌لر حصوله كلدی. او كتله‌لر حركت دوريه‌يه باشلايوب كره شكلنی آلديلر. نهايت هر بری بر شمس اولوب حرارت وضيا نشرينه باشلادی. شمسلر او صورتله تكون ايتدكدن صوكره قوۂ عن المركز واسطه‌سيله وجودلرندن قوپان بر طاقم پارچه‌لردن سياره‌لر حصوله كلدی.

شيمدی بز ديرزكه اجرام سماويه ايسترسه حكمانك ديدكلری صورتله تشكل ايتمش اولسون، بوندن ماديونه

هيچ بر فائده ترتب ايتمز. چونكه: دينه بيليركه جناب حق او صورت خلقتی اراده و اوكا كوره اسباب خلق بيورمشدی.

علم واراده سبحانيه‌يی انكار خصوصنده كی خطالرينه كلنجه اوده بر وجه آتی ايضاح وتعداد اولونورلر.

شويله‌كه: ماديونك معلومی اولان جزء فرد ماده‌نك قسم انتهائيسی دكلدر. دها زياده تحليل ايديله‌مديكی جهتله بسيط ظن اولونان جسملر دها ابتدائی بر ماده‌دن حصوله كلدكلری زمانمزده اجرا اولونان تدقيقاتدن اكلاشلدی.

حكمت، كيميا منتسبلری ديرلركه غايت ابتدائی اولان ماده متجانسدر. آتوملری اوصاف وجسامت جهتيله هر يرده بردر. شكللری كروی اولوب تغير وتقسيم قبول ايتمزلر. بونلرك مختلف وضعيت ونسبتلرده بر آرايه كلمه‌لريله اجسام بسيطه‌نك آتوملری وجوده كلمشدر. مثلا: قاربون — كومور، ك آتومی بر ذواربعة الوجوه شكلنده طوپلانمش، درت ابتدائی

آتومدن عبارتدر . شوحالده نظراً بسيط عنصرلرك كافه‌سی عنصر واحده انحصار ايتمش ديمكدر .

ذكر اولنان ابتدائی آتوملر دخی موجود مستقل اولميوب اثيردن تولد ايتمش اولدقلری اصحاب اختصاص طرفندن حرارتله بيان وادعا اولنمقده‌در .

امواجيله ، ضيا و حرارتی ، الكتريقی دخی اثير حاصل ايتمشـدر هرحالده كائناتك عنصر ابتدائيسی بسيط ومتجانسدر . شمدی اوعنصردن ، اجرامك كيفيت تشكلنی دوشونه‌لم :

كائناتده موجود بولونان قوهٔ جاذبه ايله قوهٔ دافعه ماديه‌ده كنديلرينه قالسه‌لر حالات ثلاثهٔ آتيه‌سنك بری رونما اولوردی .

١ — جاذبه‌نك تفوقی حالنده هپ ماده تكاثفله كتلهٔ واحده حالنه كيرمكه ساعی اولوردی .

٢ — دافعه غلبه ايتسه‌يدی اجزاسنك ابدياً انبساط وانتشاری لازمكليردی .

٣ — ايكی نوع قوتك مساواتی فرض اولنسه يكديكرينی حكمسز براقه‌رق سكون وموازنت عموميه حاصل اولوردی . فقط ، بروجه بالا مادهٔ اصليه بسيط ومتجانس اولديغندن ، قوتلرك يكديكرينه غلبه وتفوقی و بناءً علی هذا ايللك ايكی حالك امكان وقوعی وارده خاطر اوله‌ماز .

يالكز حال ثالث قاليركه اونكده نتيجه‌سی سكون وموازنتدن بشقه برشی اولاماز .

ديمك اولوركه : اجرام سماويه ، اشيای ارضيه دخی حكيملرك ديدكلری كبی مجرد قوای ماديه ايله كندی كندينه حاصل اولمش دكلدر . علم واراده ايله متصف بر صاحب قدرتك مداخله‌سيله حيز حصوله چيقمشلردر . فقط ماديون بوندن بی‌خبر ايديلر . روحلری بو ادراك ايله كسب انسيت ايتمه‌مشدر .

برده بونلر كائناتك تشكلاتندن بحث ايدركن دائما سوزه سحاب مضيئدن باشلارلر . چونكه دهااوللرينه

ارجاع نظر ایدرلرسه اوراده سرمایه‌لری توکه‌نیر .

سحاب مضیئه‌ده‌کی اجزای فردیه‌نك مسافه‌جه ، حجم وشکلجه اختلافاتلرینی ایلری سورمکدن مقصدلری جاذبه و دافعه‌نك محل و ایجابنه کوره تأثیرات مختلفه اجراسیله اجرام متعدده ومتنوعه وجوده کتیردکلرینی سویلیه‌بیلمك ایچوندر . فقط فکر بشری بر نقطه‌ده توقیف ایتمك غیرقابلدر .

روحیون و الاهیوندن بر حکیم مباحث علمیه‌ده عقل وحکمت دائره‌سنده تحری حقیقت ایدرکن عقلك دوردوغی بر نقطه‌یه کلیرسه طریق سفسطه و مغالطه‌یه صاپمادن مسئله‌نك ایلریسی علم الاهیه‌در دیه‌بیلیر . فقط شئون کونی هپ قوای مادیه‌یه عطف ایدن واوندن بشقه مؤثر قبول ایتمه‌ین حکیم مادی مبحثدن یاقه‌سنی قولایجه قورتاره‌ماز اولبابده صوریله‌جق هر سوأله جواب ویروب مبحثك اینجه نقطه‌لرینی ایضاح ایده‌بیلملیدر .

شمدی سحاب مضیئه‌ده‌کی اجزای فردیه‌نك ذکر

اولنان اختلافاتی نصل وهانکی قانون واسطه‌سیله حاصل اولدی . بو سؤالی صورماغه هرکس صلاحیتداردر .

فقط حکیم مادی اوکا جواب ویره‌مز . بز او قدر اوزاغه کیتمه‌یز . نشئت اولی‌یه دائر سوز سویلمك وظیفه‌مزك خارجنده‌در دیرلر .

ایشته مادیت محبلری برچوق بار مجهولاتك ثقلتی آلتنده ازیلمکده اولدقلرینی کورونجه عجز وذلتلرندن عبرت آله‌رق دریای حقایقك کوزدن نهان پك چوق درین نقطه‌لری بولندیغنی تفکر ومادیتك اوبر طرفنده برده روحانیت اسمیله یاد اولنان دیکر بر حقیقتك موجودیتنی ملاحظه وبوندن بر خالق اعظمك وجودینی تیقن ایتمه‌لری شرط انصاف ایکن ، خودسرانه بر طریق عناد و تمرده صاپوب حق الوهیتی ماده‌یه ویرمك کبی نامعقول بر نقطه‌ده قرار قیلمه‌لری حقناشناسلغك نهایت درجه‌سیدر .

دوغریسی بودرکه مفردات کونك تشکلاتنه اساس

اوله‌بیله‌جك اجزای فردیه‌نك اشكال واوضاعنی، قوانین وخواصنی تعیین وتثبیت ایدن علم و اراده ایله مترافق بر قوۀ قدسیه‌در. مادیت طرفدارلری بو صورتله اعتقادلرینی تصحیح ایتمزلرسه ضلالت فكریه‌دن وعذاب وجدانیدن اصلا قورتولامیه‌جقلردر .

معلومدركه قوای مادیه‌نك هر بری دیكرینه تحویل اولنه‌بیله‌جكندن اصل و منشألری بر اولدیغنه حكم اولنه‌بیلیر . نتیجۀ سعی و عمللریده بردر. شویله‌كه :

برودت اجزای فردیه‌یی یكدیكرینه یاقلاشدیرمغه خدمت ایدر . حرارت ایسه یكدیكرندن تبعیده سعی ایدر .

الكتریق و مناسبت كیمویه‌نكده كوردكلری وظیفه بوندن فضله دكلدر . یعنی اجزایی بر طرفدن آیرماقدن ویا دیكر طرفه ربط ایتمكدن عبارتدر.

حكم طبیعت جذب ودفعه یعنی تقرب وتبعید كبی ایكی امر بسیطه انحصار ایدنجه اونی بوتون عوالمك

فاعلی مستقلی عدواو صورتله قبول ایتمك غیر جائزدر. كور، صاغر، سرسری بر قوتك مستقلاً خالق كائنات اولدیغنی ادعا ایدن روحك دخی كور، صاغر، سرسری اولماسی اقتضا ایدر. یوقسه هیچ بر طبع سلیم او خطا كارلقده بولنماز.

عالمده هر بر انتظام بر اثر ذكا، بر نتیجۀ علم و اراده اولدیغنی كوریورز شویله‌كه علم بر شیئك لزومنی حس ایدر ، اراده دخی تشویقده بولونور . بو ایكی سائقك تحت نظارتنده اوله‌رق قوت دخی وظیفه‌سنی اجرا ایله شیء مطلوب وجوده كلیر. بشرك محصول دست مهارتی اولان انتظاملر هپ او صورتله حصوله كلمشدر . یوقسه جهل وغفلتدن مكمل برایش بكله‌مك عین حماقتدر .

بز بو قانونی ایستدیكمز قدر توسیع ایده‌بیلیرز . عقل ومنطق بوكا مانع اولمق شویله دورسون ، پك بویوك معین بلكه‌ده آمر مجبردر. شیمدی او قانونی

عالياته تشميل ايدنجه وجودى غير منكر اولان انتظام
كائناتك بيوك بر علم و اراده اثرى اولماق نتيجه‌سنى
الده ايده‌بيليرز .

حق و حقيقت منكرلرى كائناتده‌كى انتظامى
انكار ايده‌بيليرلر . بزم انتظام ديديكمز احواله
اونلر تصادفات ديمكده مشكلات چكمزلر. انجق بونده
دخى محجوبيتدن بشقه برشى قزانامازلر چونكه بر
طرفدن كائناتى قوانين طبيعيه [كندى تعبيرلرى وجهله]
يدينه تسليم ايتدكدنصكره ارتق تصادفى موضوع بحث
ايتمك عبث اوله‌جغى وهيچ بر وقت قانون يانده تصادفك
اخذ موقع ايده‌ميه‌جكى امر معلومدر بونك عكسنى
دعوا ايدنلر بوتون معقولاتى اياق آلتنه آلمش اولورلر.

دوغريسى بر انسان حكمتيده حكمياتيده دوچار
حيرت ايدن بونجه بدايع مخلوقاتك هپ ادراكسزلكله
وجوده كتيرلمش اولديغنى قبول ايده‌جك قدر محروم
بصيرت اولورسه طالعنه اغلامليدر .

[هوم] نام انكليز حكيمى ديمشدركه عوالم علويه‌نك

اصول وقوانينى خلقتجه مصنوعات بشريه‌يه قياس اولنماز.
خالق كائنات حقنده بر فكر ويره‌بيلمك ايچين
دنيالرك وجوده كلمسى خصوصنده تجربه ومشاهدات
سابقه‌مز اولماليدر. برخانه‌نك ياپيلماسيله بر دنيانك
ياپيلماسنده مشابهت تامه يوقدر بوسببدن كائنات بر
علم واراده‌نك اثريدر دينه‌مز .

حكما كرهٔ ارض اوزرنده بولدقلرى خواص
ماديه‌نك بوتون اجزاى كائنات اوزرنده عين صورتله
اجراى حكم ونفوذ ايتمكده اولدقلرينى ادعا ايدركن
عجبا بونى هانكى تجربه ومشاهده ايله بيلديلر. الك بيوك
هيئت دوربينيله الك يقين بر كوكب ثابتك احوال وخصو-
صاتنى بيله‌مدكلرى حالده كائناته نسبةً لاشيء مثابه‌سنده
بولونان ارض اوزرنده كوردكلرى ماده ايله خواصنى
نامتناهيلره تشميل ايتمك ايچين قياسات عقليه‌دن بشقه
هانكى دليل ورهبرلرى واردر؟ همده سماره چيقمادنده
ايضاح مسئله ممكندر .

بر اوتوموبيل ايله بر حيوانى مقايسه ايده‌لم : بونلرك ايكيسيده حكيمانه برصورتده تركيب ايدلمش برطاقم اجزا واعضادن متشكلدر هرجزؤ ، هرعضوه كوره‌جكى وظيفه‌يى ايفا ايده‌بيلمك اوزره بر شكل مخصوص ويريلوب ارالرنده‌مناسبتلر تأسيس ايدلمشدر. و عمومنك نتيجهٔ فعل و تأثيرى اوله‌رق بر حركت عموميه وجوده كتيرلمشدر بواعتبارات ايله اوتوموبيل وحيوان آره‌سنده مشابهت تامه موجوددر .

اوتوموبيل انشا اولنوركن اجزا و آلات مركبه‌سندن هر برينك لزوم وفائده‌سى وكوره‌جكى وظيفه نظردقت ومطالعه‌يه آلنه‌رق ياپيلمشدر. اوحالده اوندن دها نازك ودها بديع اولان اعضاى حيوانيه‌نك انشا وايجادنده هيچ برفهم وذكانك — تعبير صحيح ايله — هيچ برعلم و اراده‌نك مدخلى اولمديغنى ادعا ايتمك بويوك برغفلتدر.

(نتيجه) : حيواناتك منشأ وجودى اولان ارضكده سائر اجرام سماويه‌نكده بر قادر

مطلقك اثر دست ابداعى اولديغنه شبهه ايدلماميلدر . كوزومزله كورويورز وفن دخى اثبات ايدركه :

ظهوره كلن — شبهه‌سزاراده تحتنده — خارقه‌لردن قطع نظراولندقده شئون وحادثات كونيه‌عموميتله مكمل نظاملر، منتظم قانونلر داخلنده جريان ايديور. بوقانونلر دخى علم وارادهٔ ازليه تظاهراتندندر. انكار ايدنلره الله وجدان سلامتى ويرسين ديمكدن بشقه الدن نه‌كلير .

غرضكارلر، كتب دينيه‌ده سماوات سبعه‌دن بحث اولنديغنى كورملريله بوندن مخلوقات عددينك حصر وتحديد اولنديغى فكرينه ذاهب اولمشلر . بوكا قارشى، ضمناً مقام ردواعتراضده اوله‌جق، دائما نامتناهيلك فكرينى ايلرى سوررلر .

بز ديرزكه اللهك قدرتيده، علميده ، غيرمتناهى اولديغندن آثار قدرتى اولان مخلوقاتنك عددى انجق كندى علميله بيلنير ، كندى علميله اولچولور .

كتب دينيه‌ده يدى سمايه دائر آيتلر وارسه‌ده او آيتلرده حصر وتحديده دائر برشى يوقدر. يدى سمادن بشقه برسما اولمديغى اكلاشيلمايه‌جقدر.

سماوات برلفظ عربى وسمانك جمعى اولوب اجرام سماويه معناسنى مفيددر.

اسكى زمانلرده يالكز سياراتك يديسى معلوم ايدى بونلر الكزياده نظر دقتى جالب اولوب بعض ملتلرجه معبود اتخاذ اولندقلرندن شهرتلرى طبيعيدركه عربستانه‌ده عكس ايتمشدى.

قرآن عظيم الشان ايسه لسان عربى اوزره نازل اولديغندن عربلرجه معروف اولان سماوات سبعه تعبيريله موجودات عاليه‌يه اشارت بويورلمشدركه بوده محض حكمتدر.

چونكه اوحال وموقعده الك فصيح تعبير او اوله‌بيليردى. معجزات قرآنيه‌يه دقت ايتملى كه سيارات سبعه‌نك تابع اولدقلرى قانون خلقتله منشأ واوصاف عموميه‌لرى براولديغى آيت آتيه ايله اشارت بويورلمشدر. آيت شودر:

[سبع سماوات طباقاً ماترا فى خلق الرحمن من تفاوت] معناى منيفى : سيارات سبعه يكديكرينه مشابه اولوب خلقتلرنده فرق وتخالف كورمزسك.

حكما ديرلركه هر بر جرم سماوى مصادمه ايله ويا آخر بر سببله محو اولوب مرور زمانله تكرار كوكب شكلنى آله‌جق وبومبادلهٔ سماويه الى الأبد دوام ايدوب كيده‌جكدر.

بز ديرزكه : (اولاً) نا متناهى فضايى اشغال ايدن نا متناهى اجرامك كافه‌سى محو اوله‌جقلرينه دائر قطعى بردليل يوقدر. بر قاچنك اوعاقبته اوغرامه‌سيله عمومى ايچين بر قانون تشكيلى ايجاب ايتمز.

(ثانياً) يوم قيامتى انكار مقصدينى متضمن اولان انقلاب صحت وقوعى ماديون مذهبنى تصديق لزوميچين بر استنادكاه اوله‌ماز. چونكه قادر مطلق حضرتلرى بوارضى خراب ايتمك ايسته‌نجه عبادينى مكافات ومجازات ايچين دهاپك چوق ارضلر ايجاد واحضارينه مقتدردر.

بر طاقم اجرام محو و مضمحل اولورکن دیکر جانبدن یکی یکی جرملر تکون ایده‌جکنی ذاتاً حکمای طبیعیون ادعا ایتمیورلرمی ؟

ملحدلر ، وجود خالق و دیانتلری ضمناً و صراحتاً انکار ایتمك ایچین ایسته‌دکاری قدر نظریه‌لر ایجاد ایتسینلر. هیچ بر فرضیه هیچ بر نظریه قواعد ریاضیه قوتنده کسب قطعیت ایتمه‌دکجه اوزرینه بنای حقیقت ایدیله‌مز. شاید طبیعیاته دائر بر نظریه‌نك ماهیتی و حقیقته مقارنتی بالآخره ثابت اولسه دخی علم و اراده‌نك احکامندن اولان بر علت شئون‌دها کشف اولونمش دینیر. اوقدر. اونلر ینه اوهام و ظنونلریله قالیرلر .

خلاصهٔ کلام: هر عقل سلیم ، هر فکر مستقیم صاحبی قولایلقله تصدیق ایدرکه بوتون حادثات کونیه [الله] اسم جلالیله ذکر ایتدیکمز خالقك اثر صنع قدرتیدر. جناب ذوالجلال [کن] امریله هر شیٔ خلق و ایجاده مقتدر اولمغله برابر نظم امور عالمی اداره ایچین

برده سلسلهٔ اسباب خلق بویورمشدر [و آتیناه من کل شیٔ سببا] ینه مؤثر حقیقی کندیسیدر .

[کنت کنزاً مخفیاً فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق] منطوق منیفی وجهله وجود اقدسنی طانیتدیرمق ایچین کائناتی زاویهٔ عدمدن ساحهٔ شهوده چیقاردی .

— جل جلاله —

(اعتراضات)

[بوخنەر] نام المان حکیمنك بر طاقم اعتراضاتی واردر . اونلره برر برر جواب ویرەجکز :

ألکتریق مقناطیسی کاشفی «اوئەرستەد» نام ذات دیمشدرکه کائنات ابدی وازلی بر ذکانك تحت تأثیرندەدر. شوقدر وارکه بو ذکا آنجق لایتغیر اولان قانونلر واسطەسیله کائناتی اداره ایدیور. (بوخنەر) مشارالیهك او سوزینه اعتراض ایدەرك دیرکه عین زمانده هم ازلی وابدی بر ذکایی همده لایتغیر اولان قانونلری نصل قبول ایدەبیلیرز .

اونك اعتقادنجه قانون صاحبی مطلقا ذکاسز اولملی ایمش دماغی دیانت صحیحه ایله کسب انسیت ایتمەدیکندن دیانتله حکمتی بر آراده کورمکه ایکی یوزلیلك دیور. ایکیسنی بر آرایه کتیرمك ایستەمیور . عقل ایرمزکه

حکمتله دیانتك بربرندن تفریقی غیر ممکندر.

(بوخنەر) دیرکه : اللهك وجودی وارسه کائنات قانونلرینك بعضیلرینی لغو و بعضیلرینی یکیدن احداث ایله کیفنه کوره تبدیلات یاپمالیدرکه کندیسنه هر شیئه قادردر دنیله بیلسین .

حالبوکه ، کائناتده تماميله بونك عکسی جاریدر . هر شیده انتظام وخصوصی قانون واردر .

ئەوت ، اکر اللهك وجودی وارسه (بوخنەر) وامثالنه قارشی اقتدارینی اثبات ایچین کونده بر قانون احداث ایله اورتالیغی آلت اوست ایدوب چوجق اویونجاغنه چویرملی ایمش . صانکه قادر اولدیغنی اثبات ایچین قانون دکیشدیرمکدن بشقه واسطه وچاره یوق ایمش .

تماميله معلوم اولیورکه حکیملر طبقی انسان طبیعتنده و دها دوغریسی کندی فکر و مزاجلرنده بر اله ایستیورلر . بر کون بر قانون یاپسین ایرتەسی کون اونی لغو ایدوب دیکرینی قلمه آلسین. فقط شبهەسزدرکه

او حال اوروپا حکمدارلرینک برندن صادر اولسه مستبدلکله اتهام اولنه‌رق خلعی یولنه کیدیلیر . اللهده اویله یاپسه ایدی عجبا حکیم مادی ممنون اوله‌جقمیدی؟

جناب حق عادتک خارجنده دخی بر طاقم احوال واشیااحداث‌ایدیور. بوده هرایستدیکنی یاپمق اقتدارینه مالك اولدیغنه دلیل کافیدر .

بر یاندنده معترضلر خلقت عالم هنوز ختامپذیر اولمیوب برچوق قصورونقصانیتلری اولماق وهمن کندی خیالخانه‌لرنده ایجاد ، صوکره آره‌صیره ظهوره کلن حادثات ارضیه وسماویه‌یی او قصورلرك اکمالی وتعمیری مقصدیله تفسیر اولنمق ظننی روحیون مسلکنه عطف واسناد ایدرلر .

بواوهام وخیالاته کوره ایجاب ایدرکه الاه حقیقینك محدود بر مشغولیتی اولوب اونك ختامنده کوشهٔ استراحته چکیله‌رك ارتق هیچ بر شیئه قاریشماسین . ویالکز اوزاقدن نظارتله اکتفا ایتسین . فقط اویله

اولسیدی اوزمان معاذالله اونی عطالتله اتهام جرأتنده بولنورلردی .

سبب خلقت حقنده اعتراض :

جناب حق، وجود اقدسینی بلااستدلال انسانلره بیلدیرمك ایچین قارشیلرنده بر طاقم اشیا خلق‌ایتدی. برده اوامرینه مطیع اولانلری تلطیف ، عصیان ایدنلری تخویف مقصدیله نافع ومضر برچوق شیلری زمرهٔ مخلوقاتنه علاوه ایلدی. بواعتبار ایله ، مخالفلرك اعتراضلرینه رغماً دیه‌جکزکه محیطمزده موجود اولان اشیانك سبب خلقتی انساندر. بزمله علاقه ومناسبتی اولمایه‌جق قدر مسافات‌بعیده‌ده اولان اجرام‌سماویه‌نك تعلق ورابطه‌لری کندیلرنده بولنان دیکر مخلوقاته عائددر . فقط منظورمز اولان شمس وقمرله کواکب کندی عالملرینی اشغال ایتمکله برابر ینه آثار فیض‌ازلی اوله‌رق ضیا وحرارتلریله ، مناظر وصفحات بدیعه‌لریله حیاتمزه خدمت ایتمکده‌درلر .

جناب ذوالجلال مراد ایتسه‌ایدی انسانلری او
فیوضاتدن محروم ایده‌بیلیردی. شمدی بونجه بخشایش
قدرتدن دولایی، جناب حقك انسانلری من وشکران
آلتنده براقاسی پك حقلی اولمازمی ؟... اول قادر مطلق
انبیای عظامی واسطه‌سیله دیرسه‌که ای بنی آدم،
بن سنی خاصهٔ عقل ونطق ایله ممتاز وبر چوق نعمتلر
احسانیله سرافراز ایتدم. پك چوق مخلوقاتمده سکا مطیع
وخدمتکار ایلدم. شمدی سکا واجب اولدرکه بونجه بدایع
خلقتدن عبرتبین اولوب قدرت وعظمتمی تقدیر ایله اوامریمه
اطاعت ونهی ایتدیکم شیلردن مجانبت ایده‌سك. محض
حقیقت اولان شو خطاب عزتی انکار صددنده عناد
وتمرد طریقنه صاپماق هانکی وجدانك کاریدر.

برده عنادجیلر دیرلرکه انسانلر کرهٔ ارض اوزرنده
نشئت ایده‌لی یوزبیك سنه قدر برزمان اولدی. بو
زمان ایسه عمر عالمه نسبةً اقل قلیلدر. ظهور بنی آدمه
قدر جناب حقك کندی موجودیتنی وقدرت وعظمتنی

اخفا ایتمه‌سنه نه معنا ویریله‌بیلیر؟

بوکا جوابمز شودر :

ابوالبشر آدم حضرتلری قرآن مجیدده خلیفه
وصفیله توصیف بیورلمش، بوندن ماعدا دخی مشار
الیهمدن مقدم بر نسل کریمك مصدری معناسنه اوله‌رق
برچوق آدملر وجود بولدیغی وکلوب کیتدیکی اجلهٔ
رجال صوفیه طرفندن بسط وادعا اولنمشدر. بوندن
اکلاشیلیرکه انسانلردن اول دخی قدرت خالقی مدرك
مخلوق وار ایمش. انجق بو بابده‌کی فکری کرهٔ ارضه
حصر ایتمك ایجاب ایتمز. کوزومزله کورولمین وقوف
واطلاعمزدن خارج بولنان مخلوقلر آزمیدر ؟

حکیم الاهی سماواته ده عطف نظردن خالی قالماز. اویله‌یا،
حضرت ذوالجلال کندینی یالکز عالممزه طانیتدیرمقله
اکتفا ایتدیکنی کیم ادعا ایده‌بیلیر.

(فخلقت الخلق) حکمت جلیله‌سنك مفهومنده
عمومیت بولندیغندن عوالم علویه‌یه‌ده شمولی واردر.
روحانیات وعالم ملکوتدن قطع نظرله مسئله‌یی یالکز

مادیت دائره‌سنده درپیش ایده‌لم : ارض کوچوك و کنج بر سیاره‌در . اوندن چوق بیوك وچوق اسکی پك‌چوق اجرام سماویه‌نك موجودیتی واو اجرامك‌ینه مادیونك‌دیدکلری کبی‌خواص‌طبیعیه‌جه ارضه‌مشابهتلری نظردقته آلندقده اورالرده‌دخی صاحب‌فکروفطانت مخلوقاتك وجودینه حکم ایتمك ایجاب ایدر .

بومطالعاته بناءً الاه والوهیت فکری چوقدنبری موجوددر . دیمکه هرکس صلاحیتداردر .

شمدی جناب‌حقك کندینی کنز مخفی ایله توصیف جهتی‌قالیرکه اوده مخلوقاتی بیابان عدمدن بازار وجوده چیقارماسیدی مختفی قاله‌جغنی اکلاتمق معناسیله تفسیر اولنمالیدر. ینه هر مخلوق اشکال ظاهره اعتباریله‌حادث اولدیغی خاطردن چیقارلمامليدر .

(بوخنەر) دیرکه کائنات نیچون بردن اکمال ایدلمیوب التی کون دوام ایتدیرلدی .

بوکا جواب شودرکه :

جناب حق‌مادام‌که قدرتله‌برابر علم واراده‌یه مالکدر ایشنده‌ده فاعل مطلقدر. کلمهٔ امر ایله هرشیئ ایجاد ایده‌بیله‌جکی کبی تکوین اشیایی اسبابه ربط وتعلیقدن عبارت اولان قانون‌خلقته‌رعایت دخی کندی اراده‌سی مقتضیاتندندر .

واوقانون‌دائره‌سنده یوروتمك ایسته‌دیکی‌مطلب‌ایچین زمان تعیینی کندی الده‌در . حکمتنیده کندی‌بیلیر.

کتب‌مقدسه‌ده‌ارض‌وسماواتك آلتی کونده یارادلمش بویورلمسی محل اعتراض اولاماز . معلومدرکه مبدأ تکوینده شمدیکی کونلر یوق ایدی. بوسببدن مدت تکوینك شمدیکی آلتی کون قدر اولدیغنی ظن ایتمك خطادر .

قرآن کریمك بر آیتنده امتدادی اللی بیك سنه قدر اولان کونلردن بحث بویورلمشدر . مذکور آلتی کونك او کونلر قبیلندن اولماسی ممکناتدن اولمغله وارد خاطر اولمقده‌در .

اعاظم علمای امتدن شیخ محی‌الدین حضرتلری
مذکور آلتی کون خلقت آدمدن حضرت محمدك دنیایه
کلدیکی کون قدردر دیمشدر . برده لسان عربیده
(یوم) کلمه‌سی (وقت) وقت معناسنه‌ده کلدیکندن
دینه‌بیلیرکه مذکور آلتی کوندن آلتی وقت ویا آلتی دور
مراد بویورلمشدر.

هرحالده مدت خلقت ظن اولندیغندن پك زیاده
اولدیغی تحقق ایدرسه‌ده مقدار حقیقیسی آنجق اللهك
علمنده‌در دیمك دها دوغرو اولور .

نیچین بردن خلق بویورلمادیغی بحثنه کلنجه : جناب
حقك انسانلرکبی افعالنده استعجاله نه مجبوریتی واردر.

بوخنه‌ر عضو بصرك اساس تشکیلنده بعض
قصورلر بولوب بیان ایدییور .

جوابمز :

عرض مرضدن سالم اولان هربر کوز تشکیلات
اساسیه‌سی نصل اولورسه اولسون صاحبنی مدت‌العمر

ممنون ایده‌بیلیر . سن شیخوخت سببیله قوهٔ بصریه
ضعفه دوچار اولورسه اکثریا اوسنده حواس سائره‌ده
دوچار ضعف اولور. برانسان برساعتلك مسافه‌دن بعض
اشیایی کوروب تشخیص ایده‌بیلیر. فقط هیچ برقوقویی
او مسافه‌دن آلاماز. دیمك اولورکه کوز حواس سائره
آره‌سنده قوتجه اولان آهنکی اخلال ایتمه‌مش وایتمز .

عربلرده بر کونلك مسافه‌دن پك چوق شیلری فرق
وتمییز ایده‌جك قدر نورانیت بصره مالك اولان وار.

کوزدن بوندن زیاده خدمت مطلوب ایدنجه بوخنه‌ر
اعتراضنی شویولده یوروتملی ایدی :

دیملی ایدیکه کوز سماوی تلسقوبلر- رصد دوربینلری
- قدر رؤیته قادر اولمادیغی ایچین قصورلیدر .

کوز اویله بر صنعت بدیعه اثریدرکه حکمت
طبیعه‌نك ضیا مبحثی بیلنمه‌دکجه ترکیبات و تشکیلاتنه
وقوف حاصل اولماز .

کوزده‌کی مادی حکمتلردن ماعدا شایان حیرت

بر چوق اسرار معنویه دخی موجوددر :

کوز احتساساتك آیینهٔ انعکاسیدر . والك صادق ترجمانیدر. انسان کوزلرندن طانیلیر؛ آثار حیرت و تعجب، علائم تقدیر و تحسین، غرض و نفرت کوزلرده نمایان اولور.

یأس و کدر هنگامنده نظر صولغوندر . تهیجات زماننده قوت و شدتله شراره پاش اولور . سکونت و قلبك استراحتی زماننده صاف و ساکن اولور. وقورانه بر نظر اعماق قلبه نفوذله نوازش القا ایدر . بر متخصصك نظری صوغوقدر. آز سویلیدر.

الحاصل خفایای روحیه هپ کوزلرده انجلا پذیر اولور. بر آدمك کوزلرینه باقەرق اخلاق و اطوارینی آکلامق ممکندر .

علی العاده ماوی کوزلر ساکن و حلیم بر طبیعتی واهمالی افهام ایدرلر. شفاف براق، ماوی کوزلر سرعت تأثر وحساسیته وعین زماننده قیصقانجلغه دلالت ایدر. سیاه کوز حریص، خودپسند بر مزاجه بعض دفعه

حسسزلك سببیله قبالغه دلالت ایدر . آت کستانه‌سی رنکنده اولان کوزلر تلون مزاج واخلاقه علامتدر. ایلری‌یه دوغری چیقمش ایری وقان ایله ململع کبی کورینن کوزلردن احتراص ایله قوت وشدت استنباط اولونور . دونوق اولمغله برابر درین کوزلردن تشویق تیقظ، انتباه آثاری استمزاج اولونور. یووارلاق پارلاق وقوت وشدتله توسع ایتمش اولان کوزلر فعالیت فکریه‌یه تکبر وتعظمه ، جبر وتحکمه ، حرص وحسده دلالت ایدر. اسمر، الاوخصوصاً اوزرنده چاتیق قاشلر بولونان کوزلرك صاحبلری حیله‌کار اولورلر .

خلوص وصفوت ، حسن نیت علی العاده کوزل کوزلرده بولونور .

وجود بشرك اك روحنواز اك جاذبه‌دار قسمی کوزلردر.

محبت کوزلردن دوغار دیدکاری اصحیحدر . انظارده متنوع تأثیرلر واردر..... اویله نظرلر واردر که عاشقانه‌در. قارشیسنده کینی مدهوش ایدر. اویله نظرلر

واردركه كذب وريا ايله ممتزجدر آلداتيجيدر. اويله نظرلر واردركه غضوبانه‌در. قارشيسنده‌كيني دوچار خوف وخشيت ايدر.

كوزلر روحده‌كى قوۀ حكم و نفوذى ابراز ايچين برر دريچه‌در. بر انسان نظريله قارشيسنده كينك اراده‌سنه حاكم اولا بيلير. بويوك بر قوۀ روحيه‌يه مالك اولان شخصك انظارينه هيچ كيمسه مقاومت ايده‌مز. ماديون بونى هنوز نه اولديغنى اكلايامادقلرى [مانياتيزما] تعبيريله ياد ايدرلر. برعالم ذى‌فنونك، برشيخ كاملك نظرلرنده اولان مهابت سببيله اونلره مجذوب اولمامق غير ممكندر. مقتدر قوماندانلر اكثريا نظرلريله مادونلرى اوزرنده اجراى نفوذ ايدرلر.

كوزلر مخاطب اوزرنده تأثير اجرا ايتمزسه صاحبى عطالت ورخاوتله موصوف بولونور.

نوم صنعى دخى نظر واسطه‌سيله قوۀ روحيه‌يه مغلوبيتدن بشقه برشى دكلدر.

شرير وخبيث بر روح نظر ايله مضر بر صورتده

اجراى حكم و تأثير ايده‌بيلير. اصابت عين دنيلن شي بودر. بوده مرض حرص وحسدله معلول اولان كيمسه‌لرك كوزلرنده نمايان اولور. بوكبى كيمسه‌لرك كوزلرى اكثريا بوواراق وديشارى‌يه دوغرى چيقمش بولونور. بونلرك وجودلريده، اخلاقلريده انسانيته مضر اولوب شرلرندن حذر اولنماليدر. كوز اوجلرينك وقاپاقلرينك سكرمه‌سيده برطاقم خوش وناخوش حادثاتى قبل الوقوع احساس ايتمك خاصه‌سنه مالكدر. تجارب عديده نتيجه‌سى اولاراق بوبابده برچوق آثار ومؤلفات موجود اولمغله ثبوتى درجۀ تحقيقده‌در. مع هذا بوحادثه ايله فكر وذهنى مشغول ايتمك پك فنادر.

ماديون كوزلرك بورايه قدر ذكر اولنان احوال واسرار غريبه‌سندن غافل اولمغله خلقتك قصورلى اولديغندن بحث ايدرلر. بونقدر حدناشناسلقدر.

بوخنه‌ر خلقته دها بر طاقم اسناداتده بولنور.

اونك عقلنجه انسانلر هرطرفلرینی كوره‌بیلمك ایچین
قفالرینك درت یانلرنده برر كوز بولنملی ایمش.

پك اعلا، اوزمان درت طرفلرنده كوز وارده
نیچین قولاق بورون یوق‌دیردی. شاید اونلرده‌اولسیدی
اوحالده تولد ایده‌جك محاذیر واومحاذیر سببیله توارد
ایده‌جكی محقق اولان اعتراضاتك محاكمه‌سنی قارئین
كرامك وجدانلرینه حواله ایده‌رز.

حقیقت بوندن عبارتدر : [لیس فی الامكان ابدع
مما كان]

بوخنه‌ر جنابلری آرقه و یان طرفلرینی كوره
بیلمك خصوصنده باشنی چویرمكده كوجلك چكدیكیچین
اولمالی كه اویله اعجوبه شكلنده میدانه چیقماسنی آرزو ایتمشدر.

بوخنه‌ر اعتراضنی مؤخراً بوتون اعضایه تشمیل
ایله باجاقلریمزده نیچین بر كیك سرعتی یوق، عضله‌لرمز
نه‌دن بر ارسلان قوتی حائز دكل .. حیات نیچین
بوقدر قیصه‌در دیه‌رك برچوق نقصانلر تعداد ایدیور.

الك صوكره، امراض یارادیله‌سنك - حاشا - شان الوهیته
منافی اولدیغنی سویلدیكنه باقیلیرسه الوهیتدن ایسته‌دیكی
شیئ نا متناهی قوتله نا متناهی عمر اولاجق .

بوخنه‌ر چیچكلرك انسانلر ایچین یارادلمش
اولدیغنی سویله‌مش اولانلره قارشی یا طاغلرده‌كی
چیچكلر كیمك ایچین‌در . انسانلرك دكل بالقلرك بیله
یتیشه‌مه‌یه‌جكلری دكز دیبلرنده نبت ایدن چیچكلر
كیمك ایچین‌در .

بسبللی بوخنه‌ر طاغلرده یالكز چیچكلری
كوره بیلمش. ثمره‌لی اغاچلرك، نفیس معدنلرك وسائر
بر چوق لوازماتك طاغلرده عرض وجود ایتدكلرینی
اوكره‌نه‌مه‌مش.

اسكی زمانلرده انسانلرك پك چوغی طاغلرده
تعیش ایدرلردی.

شمدی دخی اورالرده عمر كچیرن - حتی مدنی -
انسانلر موجوددر . مع مافیه بونلردن هیچ بحث

ایتمیه‌جکز : چشم انصاف ایله نظر ایدلسین وحق طرفداری بر دماغ ایله دوشونولسون . چیچکلرك یتشه‌بیلمه‌سیچین طاغلردن دها مناسب محل بولنورمی؟

صوسز چوللرده یاخود نازك ساقلرینی، یاپراقلرینی قیریجی أزیجی سیللرك محل تهاجمی اولان یرلرده‌می چیچك یتشدیرمك دهامعقول دوشر، یوقسه هواسی لطیف و رطوبت هوائیه‌سی نباتاته نافع طاغلرده‌می ؟ مع هذا قدرت‌فاطره سائر برچوق‌یرلریده چیچکلرله تزیینی عاطفتنی دریغ بویورمامشدر .

بوخنه‌ر ، انسانلر چیچکلری طاغلردن جلبه اللری یتیشمزمش اعتقادنده بولندیغندن‌درکه طاغلرده یارادلماسی‌عبث وبوسببدن‌علم واراده‌یه منافی‌عدایتمشدر.

غالبا، زعمنجه حکیم لم‌یزل انسانلره زحمت چکدیر-مه‌مك ایچین حیواناتیده نباتاتیده هپ أولرك ایچنده یاراتمالی ایمش .

بدیین فکرلر طاغلرك چیچکلرله تزیینی

مناسب ومعقول کورمه‌مشلر. منور فکر ایسه اوندن عاشقانه ، شاعرانه پك چوق مضامین علویت استنباط ایدرلر . حقلی کیمدر ؟ حقسز کیمدر ؟

بولونور هپ مطالب ارواح،
طاغلرك صحن لاله‌زارنده،
عاشقك سبزهٔ مزارنده:
هیکل عشقدر بتون اشباح

دکز دیبلرنده‌کی چیچکلره کلنجه: بومعلومدرکه چیچکلرك الوانی تصویر ایدن ضیای‌شمسدر . ضیای شمس ایسه بشیوز متره‌دن زیاده اعماق ابحاره نفوذ ایتمز . بوخنه‌رك چیچك تسمیه ایتدیکی آنجق عادی نباتات بحریه اوله‌بیلیر .

بوخنه‌ر ییلان وعقرب کبی حشرات مضره‌نك و کذا خسته‌لقلرك وجودینی هپ خطایای خلقتدن اولارق تعداد وبیان‌ایدیور .

ییلان وعقربك منفور و مکروه اولماسی انسان

تلف ایتمه‌لرندن دکلمیدر؟ هر هانکی بر مضر حیوان قرق ییلده بر کره یوز بیکده بر انسانه آنجق راست کلوب ایراث مضرت ایده‌بیلیر. حالبوکه عادی بر خسته‌لقدن هر کون بر چوق آدملر فوت اولوب کیتمکده‌در.

دیمك اولورکه ییلان و عقربك مضرتلری عادی بر مرضك مضرتندن زیاده دکلدر.

اکر حرارت و برودتدن یالکز بری موجود اولسیدی دیکری بیلنه‌مزدی. بونلرك ایکیسیده اولماسه ایدی سرینلکك قدری تقدیر اولونمازدی. بو قبیلدن اولاراق اکر حیوانات مضره اولماسیدی حیوانات نافعه‌نك وخسته‌لق اولماسیدی صحتك نه اولدیغی آکلا-شیلامازدی. قدری بیلنمز ایدی.

خدای لم‌یزل حکمت بالغه‌سنی صور مختلفه ایله ارائه ایتمك ایسته‌مش اوصورتلرك بربده اشیایی تعریف ایچین قارشیلرنده بر ضد بولونماسیدر.

علم وجهل ، نور و ظلمت کبی.

(تعرف الاشیأ بأضدادها) — اشیا ضدلریله بیلنیر.

بوخنه‌ر الاهیون ارضك کرویتنی‌می یاخود حرکتنی‌می کشف ایتدیلر. معارفه نه خدمتلری واردر. دیه‌رك برطاقم تعریضات دها صاچیور. مادیونك رئیسی اولان [ده‌موقریت] نام حکیم یونانیدن صوکره وقوعبولان کشفیات فنیه هپ مادیونك اثری اولدیغنی سویله‌مك وادیسنه دوشیور. بیچاره‌شوندن غافل ایمشکه فنون ومعارف دنیاده هیچ برملتك، هیچ برکیمسه‌نك ملك مخصوصی دکلدر. بوتون عالم مدنیتك مال مشترکیدر. اونی برزمان ومکانه حصروتخصیص ایتمك غیرجائزدر. هندلیلرله یونانیلرك حکمته، کلدانیلرك هیئته، چینلیلرك رسمه، مصرلیلرك جراثقاله ، مسلمانلرك جمله علومه خدمت ایتدکلرینه دال اولان اثرلری مدعامزی تأیید ایدر شیلردر. الیوم آوروپا کتبخانه‌لرینی تزیین ایدن حسابسز کتب اسلامیه معارفه درجهٔ خدمتلرینی تقدیر ایچین مقیاس صحیح اولابیلیرلر.

حکمای اسلامیه‌دن ابن سینا ، فارابی ، جابر کوفی ، ابو بکر رازی کبی ذواتك حکمته ، طبه ، کیمیایه ، ریاضیه‌یه نه بویوك ترقیلر ویردکلری غیر منکردر

علوم موجوده‌نك همان کافه‌سی یا دوغرودن دوغری‌یه ویاخود بالواسطه ریاضیه‌یه محتاجدر. نصیر۔ الدین طوسینك علم هندسه‌ده ، مثلثاتده ، محمد بن موسانك علم حساب وعلم جبرده نشر وتعمیم ایتدکلری کشفیات علمیه محیر العقولدر،

محمد بن موسانك بوندن بیك سنه مقدم تألیف ایلدیکی [الجبر والمقابله] نام کتاب تاریخ تألیفندن اوچیوز سنه صوکره آوروپالیلرك ألینه کچدی واونلره جبر معلملکی ایتدی .

محمد بن موسا بغدادده‌دخی بولونمشدر. فقط اصلاً خوارزم اهالیسندن اولمغله اوروپاده اونك عنوان مشهوری صره‌سنه کچن (الخوارزم) کلمه‌سی مرور زمانله [لوغاریتیم] شکلنه انقلابله (لغارتمه‌یه) اسم اولمشدر. بوندن دخی آکلاشیلورکه لغارتمه‌نك موجدی خاصةً

مشار الیهدر. بو هنرورانك ، بو اعاظم علما وحکمانك همت وخدمتلری هپ انکار اولوناجقمیدر؟

بوخنه‌ر روحیاته معتقد اولان غرب حکماسنی ده هیچه صاییور .

ازجمله فرانسز حکماسندن [ده‌قارت] نام فاضل هنروری هیچ سومیور. (ده‌قارت) مسلك حکمیسندن قطع نظر ریاضیاتده‌کی کشفیاتیله معارفه خدمت ایتمش اصحاب اقتداراندر بوخنه‌ر ، روحیون ماده‌نك هانکی خاصه‌سنی کشف ایتدیلر دیه صوردیغی زمان حکمای اسلامیه‌یی بالطبع درخاطر ایتمه‌مش. فقط [نیوتون] نام انکلیز حکیمنی اولسون اونوتماملی ایدی. حکیم مشار الیه حکمته ، هیئته ، ریاضیه‌یه اولان خدمتلریله خصوصاً مادیونك سرمایهٔ مقالی اولان جاذبهٔ عمومیه قانونی اورتایه قویماسیله استاد کل عنواننه لایق وشایسته‌در.

نیوتون یلدیزلرك مماسی حرکتلرندن بحث ایدرکن ، بو حرکتلر جناب حقك اراده‌سی اثری

اولديغنى سويلەمەسيلە ماديونك مبغوض و منفورى اولمشدر .

بورايەقدر ويريلن تفصيلاتدن اكلاشلديغى اوزره هرملت كندى قابليت وزمانك مساعدەسى نسبتندە معارفەخدمت وترقيسنە سعى وغيرت ايتمشدر. بوحالدە هپ شرف علم ومعرفتى ماديون كبى برقسم مخصوصه ، كمراه بركروهە ويرمك نصل قابل اولور .

همدە برفنك ويا بركشفك فضيلتى بشريتە اولان نفعيلە مقايسە اولنمليدر . كرويت و حركت ارضك كشفى معارف نقطهٔ نظرندن مهم اولمغلە برابرانسانلرە فعلى برمنفعت تأمين ايدەمەمشدر . ارض ايستر ثابت ايسترسە متحرك اولسون بونك معلوم ويامجهول اولماسى احوال بشريە اوزرينە هيچ برتأثير اجرا ايتمز .

بشريت اكزيادە صنعت طباعتى ايجادى، بخاروالكتريقدن استفادە يوللرى كشف وارائه ايدنلرە مديوندر. بونلرڭدە جملەسى الله منكرلرى اولديغنى كيم ادعا ايدەبيلير .

بوتون ملتلرك وضع ايتدكلرى اساساتلە معارفەخدمتلرى اونوتوبدە حركت ارضك كشفنى ماديون ايچين مدار تفاخر عد ايتمك رواى حقميدر ؟

ملوك عباسيە زماننده نصف النهارك مساحەسى ايدلمش اولماسى كرويت ارضك چوقدنبرى علماى اسلاميەجە معلوم اولديغنە دليلدر. بوبابدە دها برچوق دليللر واردر. ارضك حركتيدە كتب معتبرهٔ اسلاميەدە وازجملە فخرالدين رازى حضرتلرينك تفسير كبيرندە اوزون اوزادىيە موضوع بحث ايدلديكنە نظراً (غاليلە) طرفندن دكلسە ديكر برى طرفندن ايركج ميدانە قوناجق ايدى. على الخصوص ايلريدە بيان اولوناجغى اوزرە حركت ارض قرآن كريمدە آيت مخصوصە ايلە بيان واشارت اولونارق اخبار بويورلمشدر .

حيفا كە زماناولدە ذهنلر معناى منيفى قاوراياجاق قدربوسع ايتمەديكندن ارضك حركتى مسئلەسى تعقيبات فنيەيە ترك وتوديع ايدلمشدر. همدە غاليلەيە بوكشف نردن ملهم اولدى .

شبهه‌سزدرکه اکتساب ایتدیکی معلومات سابقهٔ
علمیه‌یه استناد ایده‌رك فکر ورأینی اورتایه قویدی.

بو سببدن اونك شرفنده متقدمینکده حصه‌سی
واردر. فرض ایده‌لمکه او شرفك جمله‌سی غالیله‌یه
عائد اولسون. غالیله ایتالیا رجال روحانیه‌سنه مشرب
ومسلکجه مخالف ایدیسه‌ده حقیقی برخالقك وجودینی
انکار ایتدیکنه‌هانکی بردلیل واردر.

رقاص قانونی کلیساده ایقاد اولنوب هنوز سکونت
بولمامش اولان برقندیلك صاللانماسندن استنباط ایتدیکنه
باقیلیرسه کلیسا مداوملرندن و بناءً علیه دیانت معتقد-
لرندن اولدیغنه هیچ شبهه‌یوقدر. کلیسایه ریا کارانه بر
حس ایله کیتدیکنی ظن ایتمك ایسه هیچ وارد خاطر اولماز.

دوغریسی علم واراده‌یه مالك برخالق اعظمك وجودینی
انکار مقصدیله پك چوق صاپا یوللری دولاشوب
بی‌اساس سوزلری اورتایه آتمق ایچین یا مجنون اولمق
ویا وجدانسز بولونمق کرکدر.

بصیرتسز حکیملر انکار حق یولنده نقدر چالیشسه‌لر
منتهای سعی وعمللرنده جهللرندن بشقه برشی کوره‌مزلر.
بر مشکللری حل اولونسه کندیلرینی دها بویوك
مشکللر قارشیسنده کوره‌جکلری جهتله حیرتدن حیرته
دوشه‌رك نهایت عجز جاهلانه‌لرینی اکلایاجقلردر.

اوحالده‌ارتق قدرت فاطره‌نك عظمت شان وجلالنی
کوروب اوکا سرفرو اولاراق تسلیم اختیار ایده‌جکلر.
فقط ابو جهلی کولکده براقان عنادلرندن قالارق
حمق وبلاهتلرینی اخلافلرینه یادکار براقمالری احتمالی
دها غالبدر.

ده‌قارت دیمشدرکه ماده ایله قوتی بکا ویریکز سزك
ایچین بردنیا یاراته‌یم بوسوز بوخنه‌ر ورفقاسنك خوشنه
کیتمش چونکه کائناتك ماده وقوتدن مرکب اولدیغنی
ده‌قارت بیله اعتراف ایتمشدر دیمك ایسترلر.

بیلمزلرکه اوسوز تماملیه کندی فکرلری علیهنده‌در.
چونکه: ده‌قارت دنیایی ماده و قوتله یاراناجغنی

سویلرکن عین زمانده کندیسی ارادن چیقاجق اولورسه ماده ایله خواصنك کندی کندیلرینه برشی اولامایه‌جقلرینی اکلاتمش بولنیور .

مادیت پرستشکارلری اللهك وجودی وارسه انسانلرك فکر و طبیعتنده اولمق لازم کله‌جکنی ظن وتخمین ایتدکلرندن افعال وحرکاتنك ده انسانلرك افعال و حرکاتلرینه مشابه اولاجغنی فرض وقیاس ایتمشلر. صوکره بوبابده‌کی مطالعه‌لرینك عکسی ظهوره کلمکده اولدیغنی کورمه‌لرندندرکه طریق انکارده ثباتی التزام ایتمشلر .

انسانلر یکدیکرندن کوردکلری جزئی بر قصوره قارشی چارچابق شدت وحدتله مجازات و کذا اوفاق برایلکه مقابل لزومندن فضله اجر ومکافات اجراسنه قالقیشرلر. وحسیاته مغلوبیتله غیرقابل تعمیر بورطهٔ خطایه دوشرلر. ویاخود سائقهٔ عجزله عطالته محکوم اولورلر. هرایکی حال انسانك نقصانندن ایلری کلیر .

جناب حق ایسه کمال مطلق صاحبیدر. هردرلو نقصاندن منزهدر.

اوندن اویله نامناسب احوال صادر اولماز .

ادراکی علم بشرك قات قات فوقنده اولان حکمتلره مبنی احکامی ایسته‌دیکی قدر تعجیل ویا تأجیل ایده‌بیلیر. شان الوهینه یاقیشق آلان بودر .

(مبدأ حیات)

ایلك اثر حیات ناصل ظهور ایتدیکی مسئله‌سی حکماجه مجهول قالمش مسائلدن بریدر .

بو خصوص ایچین شمدی‌یه قدر پك چوق فکر ومطالعه یورودلمش ایسه‌ده هیچ بری حقیقته اقتران ایده‌مه‌مشدر .

[ویرشو] نام حکیم دیرکه کیمیا علمی شمدی‌یه قدر بسیط ماده‌لری یکدیکریله قاریشدیره‌رق عضوی برجسم وجوده کتیرمه‌مش. حکمت طبیعیه‌ده بویله بر موفقیته نائل اولامامشدر . بو مطالعه اصحابنه کوره ذی حیات دائماً انجق ذیحیاتدن تولد ایدر .

اثر حیات قدیمدنبری متسلسلاً اوزانوب کلدیسه یا سلسله‌نك جداولی اولان ایلك حاقه‌ ناصل حاصل اولدی. اوراسی مجهول قالیر .

[اهرنبرغ] نام حکیم دیرکه فضا داخلنده عضوی

یعنی حیاتی موجودلر اوچوشماقده ایکن بر قسمی تصادفاً ارضیمزه کلمشدر .

[کینه] اسمنده‌کی ذاتك رأینه نظراً حیات طبیعتی ومنشئ اعتباریله بتون کائناته عائددر. عضویت کرك قدمی وکرك انتشاری اعتباریله ماده ایله برابردر.

[مای‌باور] عضوی ماده‌لرك وحیاتك بوتون منظومهٔ شمسیه‌ده مشترك اولوب هوا واسطه‌سیله انتشار ایلدیکنی ادعا ایلمشدر .

[موریج واغنه‌ر] حیات ماده قدر اسکی اولوب ماده ایله برلکده اساساً فضا داخلنده موجود بولوندیغنی و اجرام سماویه‌نك هوالری سحاب مضئ بیله حیات جوهرینك بر محفظه‌سی اولدیغنی سویلمشدر .

بوخنه‌ر حیاتك احجار سماویه ایله یره ایندیکنی بسط و بیان ایتمشدر .

ایلك اسمی کچن درت حکیم فضانك [- ۱۰۰] درجهٔ برودتندن حیات ایندیریور .

بوخنه‌رده احجار سماویه‌نك سقوطنده حاصل اولان

قيزيل درجهٔ حرارتدن حيات چيقاربيور . عرفانلرينه آفرينمى ؟ اجرام سماويه‌نك جمله‌سنده ماده عين ماده، قوت عين قوت اولديغى جملهٔ مدعياتلرندن اولديغنه نظراً هر بر جرم وقت مرهوننده كنديسنه لازم اولان ذى حياتلرى يتيشديره بيلمسى ايجاب ايدركن ارضك سائر اجرامدن و سمالردن استعارهٔ حيات ايتمش ديمه‌سى عبث اولمازمى ؟

حكماى ماديون فلسفه مسلكلرينك تفرق وتشتتى وسيله‌سيله صاحبلرينى تعييب وتزييف ايتدكلرى حالده كنديلرينك پريشان سوزلرينى و اوهامدن بشقه بر صورتله تأويلى قابل اولمايه‌جق درجه‌ده نا معقول ، فائده‌سز اولان نظريه‌لرينى تخطر ايتسه‌لردى باركناهلرينى اپ أيى تخفيف ايدرلردى . مومى اليهم حكما مبدأ حياتى تعيين ايچين چالدقلرى قاپيلرك جمله‌سندن جواب رد الوب مأيوس اولدقدن صوكره شو مقامده قرار قيلديلر :

حيات وايلك نسلى حصوله كتيره‌ن [قانون طبيعى

شمدى مستور بر حالده‌در . ارضك تشكلى اثنالرنده حصوله كلن بعض مستثنا حاللرك تأثيريله و ماده‌نك امتزاجات مختلفه‌سيله عضويت وجود بولدى . فقط بوكون صولر صوغومش ومحيط غير مساعد بر حاله كلمش اولديغندن آرتق عضوى ماده‌لر تشكل ايده‌مه‌مكده‌در .

بزه كوره خالق كائنات هر حال و محلده حيوان ياراتماغه قادردر .

(سلسلهٔ حيوانات)

حكمانك فكر ومطالعه‌لرى :

كرهٔ ارض ابتدا نار بيضا حالنده ايدى . تدريجاً حرارتنك ازالماسيله قشرى سرتلشدى . اطرافنى احاطه ايدن بخارلرك صويه منقلب اولوب سطحى اوزرينه ياغماسيله وبو حالك پك چوق تكرر ودواميله محيط ارض دكز اولدى .

اوزمان دكز صويى صيجاق ايدى . تدريجاً ايليق

حالنی کسب ایدوب ایچنده عضویت تشکلنه مساعد اولدی.

ایلك اوکجه حیوانی ونباتی ایکی صنفك اوصافنی حائز بولنان [برونیست] نام مادهٔ عضویه حصوله کلدی . اوندن پك بسیط بر طاقم حیوانات و نباتات بحریه تولد ایتدیکی کبی اونلردنده اوصافی متباین دیکر بر طاقم حیوانات ونباتات سلسله‌لری تشعب ایله‌دی . او زمانه قدر اوفق وباصیق برقاچ آطه میدانه چیقدیسه‌ده ذی حیات یالکز دکزلره مخصوص ایدی . مؤخراً بویوك قره‌لر اشکار اولونجه اوزرلرنده هم نباتات همده اولا ذومعاشین وبعده زواحفدن باشلایه‌رق حیوانات انتشار ایتمکه باشلادی .

بوکونه قدر کچن میلیونلرجه سنه ایچنده انقلابات سببیله قشر ارض درت دور کچیروب هر بری بر دوره عائد اولمق اوزره درت طبقه وجوده کتیردی . طبقات مذکوره‌ده حیواناتك استحاله و تکامل نظریه‌لری دائره‌سنده یکدیکرینه تشعب ونتیجه‌ده بر سلاله‌نك

کندندن اولکی سلاله‌یه مغایر اوصاف و خواص کوسترمه‌سی سببیله الیوم موجود انواع واجناس کثیره حیوانلر حصوله کلدی. هر دورك مدتی برقاچ میلیون سنه‌یه بالغ اولمغله بو ازمنهٔ مدیده ایچنده بر چوق حیوان نوعلری محو ومنقرض اولمشدر .

حیواناتك شو انقراضلری شرائط حیاتیه‌لرینه مغایر اولارق قره‌ده ، صوده ، هواده وقوعبولان انقلاباتدن نشئت ایتمشدر . حیواناتك وجه مشروح اوزره تولد وتعاقبی حفریاتدن چیقاریلان انقاض ومستحاثاتی تدقیقدن وعلم تشریح دائره‌سنده ایدیلن مقایسه‌لردن استنباط ایدیلمشدر . ایشته ذکر اولنان جریان احوالی مناسبتیله ارضك دورهٔ اولیه‌سنده پولیپلر ایله ابتدائیه، اسفنجیه، ناعمه، مفصلیه، اسماك، ضفادعه، زواحف نوعلرینك بسیط وابتدائی اولانلری وجوده کلدی .

ذوی الفقراتدن ومه‌لی صنفدن بولنان حیوانات

كيسيه ايله طيور خاصةً ايكنجى دوره‌ده تولد ايتدى.

دورهٔ ثالثه‌ده كذا ذوى‌الفقراتدن وممه‌لى صنفندن سائر عموم طرناقلى وكويش كتيريجى وأت يييجى حيوانلر ظهوره كلدى . بو دورك اواخرنده انسان علامتلرى دخى كورولمش ايسه‌ده انسانك تماميله كرهٔ ارضه حاكم اولماسى دورهٔ رابعه‌يه مصادفدر .

طبيعيونك سلسلهٔ حيوانات حقنده‌كى فكر ومطا- لعه‌لرى بوراده ختام بولدى .

بر حقيقت دشمنى ، دينى تعريف ايدركن ، دين بشرك سربستىٔ حركاتنه مانع بعض حالات روحيه‌نك هيئت مجموعه‌سيدر ديمشدر .

دينى بو صورتله طانيانلر فنون طبيعه ايله اشتغال ايدركن مسائل فنيه‌نك يانى باشنده بر مقصد دها تعقيب ايدرلركه اوده اديانى نظردن دوشورمك ايچين ايچندن خطالر تحرى ايدوب نشر ايتمكدر . تعريفات دينيه ايله كشفيات فنيه ارەسنده ظاهرى بر اختلاف

وياخود اكلايه‌مادقلرى بر امر دينى كورديلرمى پلانلرنده موفق اولمش عسكر قوماندانلرى وياخود بر دعواده حق قزانمش اووقاتلر كبى همان اعلان افتخاره باشلارلردى .

از جمله معلومدركه جسم انسانينك عنصر اصليسى مواد ارضيه‌در. خمير مايه‌سى رطوبتله ممزوج طوپراقدر بوكا بر نوع چامور دخى دنيله بيلير .

بناءً عليه كتب سماويه‌ده انسانك چاموردن مخلوق اولديغنه دائر اولان آيتلر هم مبين حقيقتدر ، همده هنوز معارفدن اثر ظهور ايتمديكى ازمنهٔ جهل و وحشتده انسانك ماهيت مركبه‌سنى قاصر ذهنلره يرلشديرمك ايچين اك مناسب بر تعبيردر . كتب مذكوره‌ده ، انسانك اولا عادى بر حيوان اولارق خلق اولونديغى بعده خاصهٔ عقل ونطق ايله تكريم و مرور زمانله مراتب عاليهٔ انسانيه‌يه اصعاد اولونديغى سويلنمديكندن -هادوغريسى ماديونك طبعنه خوش كله‌جك بر طرزده

توصیف اولونمادیغندن بونی فرصت اتخاذ ایده‌رك همان اولبابده‌کی اخبار سماویه‌نك فنه مغایرتنی اعلان جرأتنده بولوندیلر .

بزه قالیرسه تعقیبات متوالیه ثمره‌سی اولاراق شاید ایلریده حیوانات کاملاً کشف وتصنیف اولونوبده حکمانك استدلالات عقلیه‌لری کسب قطعیت ایتسه وجمله‌جه قبول وتصدیق اولونسه علم واراده‌نك احکام اعجازکارانه‌سنی حسابه قاتمقسزین هیچ برمقصد حاصل، هیچ بردعوا ثابت اولامایه‌جغی وذکر اولنان حادثاتك اول وآخرینی حکیم مطلقك مشیت ازلیه‌سنه عطف ایتك اك دوغری بر طریق اولدیغی بورایه قدر کچن وبوندن صوکره کله‌جك اولان دلائل ایله مؤید اولدیغندن اول خداوند عالمیان اویله اراده ایتمشده اویله اولمش دیه‌رك مخالفلرك آغزینی قاپاتمق پك قولایدر .

اوحالده حضرت آدم کیمدر ؟ دیه صورولورسه اك اول خاصهٔ علم وعقل ایله سرافراز بویورلان کیم ایسه

ابوالبشر عنوان عالیسنه مظهر اولان آدم علیه السلام حضرتلری اودر دیمکه صلاحیتدارز .

بو حقیقتلر روحیون مسلکنك صحتیچین بیوك دلیللردر .

(لامارق و داروین مذهبلری)

سائرلری گبی لامارق نام حکیم دخی دییورکه :

ایلك ذی حیاتلر بسیط اولوب عضولری مرور زمانله خواص جدیده قازانارق دکیشمش. وقوعبولان تحولات نتیجه‌سنده نسللری تکامل ایده‌رك شمدیکی انواع حصوله کلمشدر . انسان دخی اوصورتله تکامل ایتمش بر حیواندر .

لامارق دستورلری شونلردر :

هر حیوانك اعضاسنی وجوده کتیرن شی احتیاجاتیله افعال ووظائفیدر.

بر عضو کندی مشغولیتنه نظراً حاضرلانیر.

غایهٔ نشوونماسنه واصل اولمامش حیوانلرده فعالیت اعضانك بویومسنی وملکاتنك چوغالماسنی موجب اولور . بالعکس عدم فعالیت اعضانك کوچولمسنی و ملکاتنك ازالماسنی و نهایت ضمورینی انتاج ایدر .

محیطك، اقلیمك، طرز معیشتك تأثیرات متمادیه‌سیله اعضاده تحول وجود بولور .

محیطات واحتیاجات هریرده مختلف اولمغله حیوانات بو مختلف خواصه توافق ایده‌رك تدریجاً دکیشه بیلیر .

اعضانك موقعی ووضعیتی محیطك و احتیاجاتك ، افعالك واعتیاداتك تأثیرینه کوره دکیشیر . مساعد اولمایان محیطلر نوعلرینی محو ایدرلر .

محیطك تأثیریله و اسباب سائره ایله حیواناتك قازاندیغی ویاغائب ایتدیکی شیلریعنی بنیوی ووظیفه‌وی تحولاتك کافه‌سی اکر مذکر ومؤنث هرایکی جنسنده موجود بولونورسه نسلدن نسله انتقال ایدر . یکی نوعلر ظهوره کلیر .

لامارقك مذهب حکمیسی بورایه‌قدر تلخیص ایدیلن خصوصاتدن عبارتدر .

داروین نام حکیمه کوره :

بعض حيوانات عين شرائط تحتنده ياشـادقلرى حالده پك بويوك اختلاف كوستەريرلر . بالعكس بعض حيوانات پك مختلف شرائط واحوال داخلنده وبشقه بشقه محيط واقليملرده بولونديغى حالده متشابه بولونورلر.

بو سببدن داروين محيطك تأثيرينى انكار ايتمەمكله برابر اوكا لامارق قدر اهميت ويرميور . [استحاله وتكامل] خصوصنده بشقه دستورلر بولارق ديوركه بر ارضك محصولات غدائيەسى برجنس حيوانى بسلەمكه كفايت ايتمز فرض ايتسەك ايچلرندن برقسمى غداسز قالارق آجلقدن تلف اولاجق برحاله كلەجكندن غدا تداركى ايچـين آرالرنده بر جنك و جدال حكمفرما اولوركه داروين بوكا : [مبارزهٔ حيات] تسميه ايديور. مبارزەده ضعيفلر تلف اولدقجه ياشـايانلر دها زياده قوت وتشكلاته مالك برنسل وجوده كتيررلركه بوكاده [انتخاب طبيعى] نامى ويريور .

وكذا غداسز برارضده لاحمەلرك وجودى فرض

اولونسه بونلر چوغالدقلرنده معيشت ايچين مضايقه چكەجكلرندن حياتلرنده تحول وقوعبولور. شويله كه: برقسمى محلنده قالارق آكل الحشايش يعنى اوت يه‌يجى اولمق سايەسنده ، محافظهٔ حياته چاليشير ، بر قسميده ديكر محللره كيدەرك بشقه شكار ايله تغدى ايدر .

داروين بو احواليده انتخاب طبيعى نظريەسيله ايضاح ايدر .

داروينك شو نظريەسنده قويلر يشادقجه تشكلات وملكاتى آرتار. وقويلرك قويلرله برلشمەسندن نسللرك قوهٔ حياتيەلرى تكامل ايدر .

داروين انتخاب طبيعى شخصك و نوعك حياتيچين الك زياده مفيد اولان اعضايى حاضرلاردير كن قارشيسنده برمشكل چيقاركه اوده حياته ودوغريدن دوغريه افعال حياتيەيه تعلق اولمايان و برفائده تأمين ايتمين زينت ومقاومت آلتلريدر .

كله بكلرك، پاپاغان، طاووس كبى قوشلرك قنادلرنده كى

پارلاق و کوزل رنکلر ، خروسلرك ایبکاری مثللو
بعض طیورك تپه‌لرنده کی صورغوجلرو آهنکدار نغمه‌لری
وبعض ممه‌لی حیواناتك یله‌لری و باشلرنده ویوزلرنده
بولونان فضله تویلر اکثریا ارکك جنسنه مخصوص
اولوب دیشیلرك میل و محبتنی جلب واونلری مقارنته
دعوت وتشویق ایچین یارارلر .

ارکك فیلك دیشلری دیشی فیلك دیشنه نسبتاً
دها اوزوندر کیکلرده بوینوزه صاحب اولانلر ارککدر.

خروسلرك دخی مهموزلری واردر . بوعضولر
هپ اسباب مدافعه‌دن اولوب شخصلرینی و بناءً علیه
نسللرینی ونوعلرینی محافظه‌یه وادامه‌یه یارارلر .

داروین بوزینت و مقاومت اجهزه‌سنك اساس
نشئتلرینه دائر برشی سویلیه‌مدی . یالکز فضله زینت
ومقاومته مالك اولانلرك یکدیکریله برلشمه‌سندن دها
مزین ودها مقاوم نوعلر تولد ایده‌جکنی ادعا ایدوب
بوکا : [انتخاب جنسی] اسمنی ویردی . داروین

وراثت ایچین دیورکه : هم‌ابویندن کلن اوصاف فطریه
همده محیط واسباب سائره ایله حاصل اولان اوصاف
کسبیه نسلدن نسله انتقال ایدرلر . وبو صورتله مشابه
مشابهی تولید ایدر. حکیم مومی‌الیه اوصاف مذکوره‌نك
بیضه وحوین منویده موجود غایت کوچك خیالی جزء
فردلرله نسله انتقال ایتدیکنی بیان ایله بر نوع نظریه
درمیان ایدیور .

(ژه‌مول) تسمیه ایتدیکی اوکوچوك جزؤلر تکاثر
خاصه‌سنه مالك اولوب حجیره‌لر آراسنده‌کی مسافه‌لرده
وبتون ساحهٔ بدنده دولاشیر . و حجیره‌لره خصوصیت
اعطاسی سایه‌سنده اعضانك خواص لازمهٔ جدیده‌یه
مالك اولماسنی موجب اولور .

ایشته بوصورتله ایضاح اولونان وراثت مسئله‌سی
داروین مذهبنده اسباب استحاله وتکاملدن عداولونیور.
بو مذهبده تصالب کبی، تناسب اعضا کبی دها بر
برطاقم عوامل ذکر اولونیورسه‌ده بوراده مهم بولونان
بوقدرینی بیان ایله اکتفا اولوندی .

فرط فعالیتله اعضا نه صورتله کسب ضخامت ایدر؟ عدم فعالیت بر عضوك تدنیسنه نه دن علت اولور؟ اوصاف کسبیه نك نسله انتقالی نصل ممکن اولور؟ بو مسائلدن دولایی [وایسمان] نام حکیم لامارقه ده داروینه ده معارض چیقدی .

داروینك سالف الذکر اجزای صغیرهٔ حیاتیه نظریه سنی تعدیل ایده رك کندنجه دیکر بر نظریه سرد ایتدی . ونتیجه ده اوصاف کسبیه نك وراثته منقلب اولامایه جغنی بسط و ادعا ایلدی .

لامارقجیلر محیطك تأثیرینی دوغرودن دوغری یه وراثت حالنه کچدیکنی ادعا ایدرلر . وایسمان طرفدارلری ایسه تحول بیضه یه کچمدکجه وراثته منقلب اولامایه جغی بناءً علیه وراثته منقلب اولان یالکز اوصاف فطریه اولدیغنی سویله دیلر .

وایسمان تحول ایچین حادثهٔ القاحیه ایله اختلاط جنسیه اهمیت ویرردی . اونی تحولاتك منبعی عد ایدردی .

وایسمانکده بو فکری اعتراضه هدف اولمشدر . بعض عضویتلرده نشو و نما بولمامش و یاضموره اوغرامش اولماسنك سببنی انتخاب طبیعی ایله ایضاح ایتمك غیر ممکندر .

و ایسمان بو رخنه یی تعمیر ایتمك خلیاسیله دیردی که بر عضو مفید ایکن صوکره مضر اولابیلیر . مضر بر عضو انتخاب طبیعی یه منفی جهتدن تأثیر ایدر . ضمورینی موجب اولور بوسوزه قارشی شو سؤال وارد اولور: یا مفید اولمادیغی حالده مضرده اولماسه اونك ضموری نصل تأویل اولونه بیلیر . ؟

ایشته حکمای مادیونك شو صور عدیده ایله یکدیکرینك فکر و مسلکلرینی رد وجرح ایتملری تبیین حقیقت ایچین تعقیب ایلدکلری فکر و مطالعاتك سقامتنی وهلهً میدانه قویمقده در . نظریاتلرینك جهت تطبیقیه سنه دائرده برقاچ مثال ذکرینی فائده لی کورورز .

حکما دیرلرکه قوشلرك جد اعلالری بر نوع

کرتنکله ایدی. مرور زمانله نسلاً بعد نسل قوللری نوع اعتباریله قناده تحول ایدوب اوندن صنوف طیور حصوله کلدی .

عجبا قوللرینی قناده تحویل ایدن نه‌در؟ محیطمی؟ هوادن عبارت اولان محیطك معلوم اولان شکل و ترتیبده قناد وجوده کتیرمه‌سیچین ماده‌نك هانکی قانونه مراجعت ایده‌لم ؟ دینی محیطده یاشایان یاراسه قوشنك قنادلری سائر قوشلرك قنادلرندن نیچین فرقلی اولدی ؟ قنادلری فعالیتمی خلق ایتدی ؟ بو بابده محیطك یرینه فعالیتی اقامه ایده‌لم. قنادلر وجوده کلمه‌دن مقدم فعالیت اولسه اولسه قوشمق و صیچرامقدن عبارت اولمش اولاجق. صیچرامقله قنادوجوده کلیر دیانه‌ویریله‌جك الك ملایم جواب (مجنون !) دن عبارت اولاجغی طبیعیدر .

اکر بر حیوان اساساً قوش استعدادیله یارادلمامش ایسه یعنی ایی یاخود فنا بر آلت طیرانه مالك دکلسه

مجرد قوشمق صچرامق عادتلریله قنادلانوب اوچابیلمسی نظریه‌سنی هانکی عقل سلیم تسلیم ایدر . قوشك قناد واسطه‌سیله اوچماسی طبیعیدر . بو حقیقته قارشی قناد اوچمق واسطه‌سیله حصوله کلدی دیمك بر هذیان محضدر .

قنادك وجود بولماسنده احتیاج و وظیفه کبی سوزلرکده قیمتسزلکی میدانده‌در . چونکه بونلر آنجق سبب خلقت اولابیلوب هیچ بر وقت خالق اولامازلر .

باخصوص وظیفه بو محلده بر لفظ بی معنادر . چونکه ! هنوز وجوده کلمه‌مش اولان بر عضوك وظیفه‌سیده کندیسیله برابر عدمده‌در. بر معدومدن بر وجودك چیقماسی لسانه آلینیر بر شی دکلدر . بو مسئله‌ده لامارق نظریه‌سی وجه مشروح اوزره افلاسه اوغرامشدر .

کله‌لم داروینك نظریه‌سی ایجاباتنه :

مبارزهٔ حیات وانتخاب طبیعی واسطه‌سیله قوشلر نصل جناح صاحبی اولابیلیرلر . ؟ مبارزهٔ حیاتده ضعیفلر تلف اولور وانتخاب طبیعیده قویلر قالوب‌ینه قوی برنسل دیگر وجوده کتیریر. بوحال ایله کرتنکله قوللرینک تحولی یالکز شکل و حالت مخصوصه‌سی داخلنده کسب متانت و ضخامتدن عبارت قالیر . داروینده منزل مقصودی بولامادی .

قوشلر اصلاً کرتنکله ایکن دیشلری واردی . عالم هوایه چیقنجه طرز معیشتلری دکیشدی. مأکولاتلری تبدل ایتمکله دیشلریده لزومی وجهله منقاره مبدل اولدی . کندیلری ذات الفقراتدن ایکن طیوره تحول ایدنجه عمود فقاریلری زمین کبی براستنادکاهدن محروم قالمغله فقره‌لرینک بربرینه التصاقی ایجاب ایتدی. سهولتله طیرانلری ثقلت اضافیه‌لرینک نقصان اولماسنه وابسته اولمغله بومقصدک تأمینیچین قناد قلملرینک ایچی بوش بولوندرلدی. علاوةً کمیکلرینک ایچندهده بوشلقلر

حاصل اولدی . جسملرینک ثقلتی نسبتنده قنادلرینه وسعت وسرعت، طیرانلرینه کوره عدد اهتزاز ویرلدی. اکثریا آچیقده بولوندقلرندن تویلرینه یاغمورله ایصلانمایه‌جق صورتده بر خاصه و طبیعت ویرلدی. اوزاق مسافه‌لردن یووه‌لرینی کوروب بولابیلمه‌لریچین قوهٔ باصره‌لری زیاده ایدلدی . بوقدر غایاتی بویله کوزل کوزل یرلی یرنده تأمین ایتمک ایچین بر فاعل مدرکک لزومسزلغنی ادعا ایدنلر انجق ادراکسز اولانلردر .

حکما دیرلرکه قطب شمالی‌یه یقین یرلرده هرطرف قار ایله مستور ایکن طاووق نوعندن برطاقم قوشلر وجه معیشتلرینی ارامق مقصدیله صویه کیردیلر. اوحالك دوامیله ایاقلری تبدل ایدوب اوردك صنفنه منقلب اولدیلر. اولا بوندن لازمکلیرکه اوردك کبی قازکبی طیور مائیه هپ قطب شمالی مهاجرلری اولسونلرکه بوجهت محتاج اثباتدر .

ثانیاً — طاووق آیاغیله یورور وقنادیله اوچاردی

اویله ایکی واسطهٔ نقلیه‌یه مالك اولدیغی جهتله کندینی بحریه صنفنه قید ایتمه‌دن مقدم وجه معیشتنی تحری مقصدیله ایسته‌دیکی یره کیده‌بیلیردی. اویله یاپمایوبده کندینی دکزه القا ایتمه‌سی غلبهٔ جوعدن زیاده بردست معنویٔ قدرتك سوق وتشویقی اثری اولاجقدر.

اوردکك آیاقلرنده قایقجی کورکنك اوجنده‌کی تخته‌لرکبی صویك تضییقنه مقابله ایتمك اوزره پارمقلرینی بربرینه ربط ایتمش اینجه پرده‌لر واردر. او پرده‌لری حاصل ایدن کیمدر؟ نه‌در؟ بوراده دخی فعالیتله انتخاب طبیعینك حکمی یوقدر چونکه بونلرك تأثیرلری اولسه اولسه پنجه‌لرك قوت ومتانتنی محافظه‌دن عبارت اولابیلیر. محیطه کلنجه اوده صوندر. او پرده‌لرك وسعتیله پنجه‌لرك شکل ووضعیتی عموم جسم ایله آرالرنده برنسبت مخصوصه‌نك وجودی محققدر. صوجریانلری مذکور پرده‌لری لزومه موافق صورتده ایجاده مقتدر دکلدر. متمادی زورله اونلری ییرتوب محو ایتمکه ویاخود نسبت

اتساعیه‌لرینی اخلاله مستعد اولمغله برابر اوکاده موفق اولامامش واولامایه‌جقدر. چونکه قدرت فاطره او پرده‌لری دیله‌دیکی شکل ووسعتده محافظه‌یه نکهباندر.

ممه‌لی حیوانانك نشئتندن بحث اولنورکن دینیلیورکه دیشی حیوانك محل تناسلی قربنده‌کی غده‌لر استعمال ایله ممه‌لره تحول ایتمش وممه‌لی حیوان نوعنك ظهوری بوصورتله اولمشدر.

اوکا قارشی شو سؤاللر وارد اولور: او غده‌لر اولجه نیچین تکون ایتمشدی. غده‌لرده سود نصل حاصل اولدی. سودك یاورینك آغزینه آقماسیچین ایجابنده مناسب صورتله آچیلیر قاپانیرلر مجرا نه یولده وجوده کلدی. ممه‌لی نوعنك ایلك مولودی بر پارچه أت ویاقان حالنده اولارق اختفا کاهندن چیقوب یره دوشدی. امثالی سبقت ایتمه‌مش ایدی عادتدن وسوق طبیعیدن کندیسنده هیچ بر اثر یوق ایکن اوغده‌لره یاپشمه‌سنه سائق کیم اولدی؟ شبهه‌سز بوسؤاللره یالکز [طبیعت] جوابیله اکتفا ایدرلر.

جاهللرك شو فكر ومطالری ممه‌لرك محل تناسله قربيتنی كورمه‌لرندن منبعثدر . حالبوكه قادينلرك محل تناسليله ممه‌لری آراسنده عظيم مسافه واردر . اكر ممه‌لرك ابتدا جسمك الت قسمنده اولوب مرور زمانله يوقاری‌يه چيقديغی جوابی ويريليرسه‌دينه‌بيليركه يوقاری‌يه چيقمق شويله دورسون بالعكس يوقاريده اولسه‌يدی ثقلتی مناسبتيله آشاغی اينمسی لازمكليردی .

يشيل قوردلرك، قار قوشی دنيلن بياض ككلكلرك، آغاجلرك قابوقلری اوزرنده ياشايان اسمر قوردلرك ، چوللرده ياشايان واوزرنده دولاشدقلری قوملردن فرقی اولمايان سنجابی قوردلرك اورنكارله ملون اولمالرينه سبب نه‌در ؟ مبارزهٔ حياتمی ؟ حالبوكه او بيچاره‌لر يه‌جكارينی آرامقدن بشقه برشیء ياپمامشلردر. يه‌يه‌جك تحريسيله رنك اكتساب ايتمك آراسنده نه مناسبت واردر . يديكلری شيلر واسطه‌سيله او رنكلری قازانمشلر دينيرسه بوده قبول ايديله‌مز . چونكه دينه

بيليركه ككلكلر هپ قارمی ييورلردی كه وجودلری بياض اولدی.

هم مأكولات ايله رنك تبدلی اكر بر قانون ايسه بونك حكمی نيچين عموم حيوانات حقنده جاری اولمايور ؟

بياض ككلك ايله قوردلرك لباس حيوانيلرينی تلوين خصوصنده مؤثر اولارق هوا وضيادخی كوستريله‌جك اولورسه عين هوا و عين ضيا نصل اولورده مختلف حيوانلرده لزوم واحتياجلرينی كوزه‌ده‌رك مختلف رنكلر حاصل ايده‌بيلير ؟ حيوانات مذكوره‌نك رنكلری بولوندقلری يرلردن فرق اولونمايوب دشمنلرينك نظر احتراصلرندن محفوظ بولنمالری ايچيندر .

[آرنست هه‌كل] ديركه هوی دوره‌سنك كرتنكه‌لری طوپراق اوزرنده ايلك دفعه يورومكه باشلايان فقری حيوانلری تشكيل ايتدی . بو حيوانلر اساساً بالقدن تفرع ايتمش اولدقلرندن يوزمكه مخصوص

آلتلری یواش یواش یورومك ایچین استعمال اولونان
بشر پارمقلی آیاقلره تحول ایتدی. فقط تحویل ایدن
کیمدر ؟ بالق قنادلرینك آیاقلره تحویل عملیه‌سنده
حکمانك کوستردکاری شیلردن هیچ برینك تأثیری
یوقدر . کرك محیطه موافقت و کرك شو وظیفه‌یه
مطابقت بر اثر اولوب مؤثر بوسبتون بشقه‌در .

دکزلرك چوق درین یرلرنده یاشایان بالقلرله
قارده طوپراق آلتنده یاشایان بعض حیوانلر عضو
بصردن محرومدرلر .

بولوندقلری یرلره ضیا نفوذ ایتمدیکندن برقسم
حمقا عضو بصری وجوده کتیره‌ن شی ضیا اولدیغنه
ذاهب اولورلر. اکر بوحکم دوغری اولسیدی دائما
ضیایه معروض انسانلرده علت عمانك هیچ بولونماسی
لازمکلردی . حالبوکه هیچده اویله دکلدر . حقیقت
بودرکه کوز ضیالی یرده رؤیت ایچین یارادلمش وضیا
اولمایان یرلرده کیفیت رؤیت غیر ممکن اولاجغندن
عضو بصره حاجت قالمامشدر.

بالقلرك کوزلری یان طرفده اولدیغی حالده
زواحفککی تپه‌لرنده‌در . زواحفك دشمنلری اکثریا
تپه‌لرینه اینوب مسلط اولدقلرندن اوست طرفلری
کوزتمکه مجبور اولورلر. اونك ایچین کوزلری تپه‌لرنده
اولدی .

بالقلر ایسه چوق وقت یان طرفدن تعرضه
هدف اولدقلرندن حکمت بالغه اونلرك کوزلرینی یان
طرفده خلق بویورمشدر .

بارکیر ایله اوکوز ایکیسی آکل النبات بردورده،
برطبقه‌ده بر اقلیمده یاشادقلری حالده اولکیسی بر
طیرناقلیدر ایکنجیسی ایکی طیرناقلیدر .

کوریلیورکه بوراده‌ده اقلیمك ومحیطك هیچ
حکمی یوقدر بارکیر چوق قوشمق ایچین یارادلمش
اوکا مساعد اولان بر طیرناق ویرلمشدر .

اوکوز اونسبتده قوشمغه مجبور اولمایوب یالکز
ثباتلی آیاق باصمق ایچین ایکی طیرناقله تجهیز ایدلمشدر.

بورایه قدر کچن مثاللردن نمایان اولورکه حکما بر عضوك وجود بولماسنده ، تبدیل شکل و موقع ایتمه‌سنده موأثر حقیقی‌یی کوره‌مه‌مش وکوسترمکده ابراز لیاقت ایده‌مه‌مشلردر .

بر عضو نصل ترقی ایده‌بیلیر؟ ناصل تدنی وضمور ایدر؟ بومسئله‌ده لامارقك فعالیت نظریه‌سی نیه‌یارار. باخصوص ترقی ایچین دورهٔ نشو ونما کبی برحد تعیینی ناصل توجیه وایضاح ایده‌بیلیرز. اودوره‌یی تحدید ایدن نه‌در؛

لامارقك ادعا ایتدیکی تأثیرات محیطیه هیچ یوق دکلدر . شعاعات شمسیه جلدی سیاه ایدر رطوبتلی هوا تویلری وصاچلری اوزاتیر محیطك وجود حیوانی اوزرنده‌کی حکم و تأثیری او کبی جزئیاتدن عبارت اولوب یوقسه بر عضوی دیکر عضوه تبدیل یاخود یوقدن ایجاد ایده‌مز .

داروینك نظریه‌لری دخی فکر و وجدانی تطمین ایدر شیلر دکلدر. برحیوان مبارزهٔ حیاتده سجایاسی

نقدر قوت بولسه ینه نوعیتی ایچنده قالیر . بالخاصه اونظریه‌لرله برعضوك تدنیسنك علتی اصلا کوستریله‌مز. داروین طرفدارلرینك فکر واجتهادلرینه کوره بالینه بالیغی بریلکدن بحریلکه تحویل مسلك ایدنجه بویوك ایاقلرینی بسله‌مکه وجودی مقتدر اولمادیغندن انتخاب طبیعی منفی (؟!) جهتندن تأثیر ایده‌رك ایاقلرینی کوچولتمشدرکه بوده سفسطه‌دن بشقه برشیء دکلدر .

زواحفك بعضیسنك اطرافلرینك محو اولماسنه سبب نه‌اولدی . ؟ ال وایاق اونلره‌ده‌می مضراولدی؟ هیچ برعقل سلیم بولونمازکه ییلانك اصلاً موجود اولان اللریله ایاقلری کندیسنه ایراث مضرت ایتدکلرندن مبارزهٔ حیات نتیجه‌سنده اعضای مذکوره‌یی آتارق مضرتندن قورتلمشدر دیه بیلسین .

دلیکلره صوقولا بیلمه‌سیچین ایسه دیکر برچوق خائن حیوانلر میدانده کزوب دورزکن ییلانی دلیکلره کیرمکه تشویق واجبار ایدن برفاعل حقیقی بولونمالیدره

معرفت اوفاعل حقیقی یی كوروب اكلامقدر. مادیونك چوق جاهل ومفرط اولانلری مبارزهٔ حیات ویا انتخاب طبیعی شو عضوی دكیشدیردی. فعالیت ویا محیطله شو عضو وجوده كلدی كبی سوزلری ایشتدكجه معنالرینه كندی وهملریله بر وجود تصور ایده‌رك او وجودی خالق عد واعتبار ایتمك ایسترلر. حالبوكه او سوزلرك قائللری احتمالكه مدلوللرینك حادثه‌یه سببیت ویردكلرینی بر لسان بلاغتله ادادن بشقه بر شی مراد ایتمه‌مشلردر. مع هذا بونلرك بشقه كناهلری اولماسه دخی اویله سوء تفهملره بادی اولدقلری ایچین مستحق عتابدرلر.

داروینك انتخاب جنسی نظریه‌سی دخی نتیجه‌سزدر. انتخاب جنسی اولسه اولسه زینتلرك وسائر اوصاف جنسیه‌نك ترقیسنه یاردیم ایدر. بو ایسه موجب استحاله صاییلماز.

(ئه‌مه‌ری) نام حكیم دركه اوصاف جنسیه تناسلك حالت مخصوصه‌سنه مربوط بر سببدن متولددركه او ده حیوانك اعضاسنه تأثیر ایدن بر افراز داخلیدر.

كوزل اما مذكور حالت مخصوصه‌یه‌ده بر سبب كوسترمك اقتضا ایدر. نهایت بو تسلسل اسبابه مادیت قواعدیله اعطای جوابده عجز حاصل اولاجغندن قدرت فاطره‌نك احكام الوهیتنه عطف و اسناده مجبوریت حاصل اولور.

اوصاف جنسیه دوستی جلب ودشمنی دفع ایچین بر لطف مخصوص الاهی اثریدر. دیمك كبی بر حقیقتده دورمقدن نه ضرر چیقار.

مباحث حكمیه‌ده‌اك مهم مسئله وراثت مسئله‌سیدر. حكما اوصافك بیضه وحوین منوی واسطه‌سیله اولاده انتقال ایتدیكنی سویلرلر. حالبوكه حوین منوی ایله بیضه بر ر حجیره‌در. بو ایكی بسیط مادهٔ حیاتیه‌دن نصل اولورده پك مركب ومغلق اولان بر طاقم اعضا تولد ایدر. وابوینه مشابه اولمق اوزره مادی ومعنوی سجیه‌لر وجوده كتیرر ایشته جای دقت بوراسیدر. بو خصوص ایچین پك چوق مطالعات یورودلمشسه‌ده

هیچ بری عقل و محاکمه‌یی تطمین ایده‌جك قوت
وماهیتده دکلدر .

داروینجیلرك نظریه‌لری حادثهٔ القاحیه‌ایله اجزای
صغیرهٔ حیاتیه‌نك وجودده تکون انتشارینه‌معطوفدر.
بو نظریه‌لر خیال اوزرینه بنا اولونوب آرالرنده
اختلاف بولوندیغندن بر چوق حیات شناسلرك شدتلی
ردینه اوغرامشدر . بوتون اوصاف حیاتیه‌یی اویله غیر
مرئی اجزایه دها دوغریسی اوهامه عطف و اسناد
ایدن نظریه قابل مدافعه دکلدر . [ارنست هه‌کل]
بعض بسیط حیوانلرك اشکالندن بحث ایدرکن
دیمشدرکه بو غریب شکللرك صوك درجه بر ظرافتله
انسانه حیرت ویره‌جك تخالف عرض ایتمه‌سنده
معنا نه‌در ؟ معین برشکله مالك اولمایان بر پروتوبلازما
بو قدر شیئی نصل حصوله کتیره بیلیر . بوکا دائر
هیچ بر فکرمز هیچ بر معلوماتمز یوقدر .

معلم [سانسون] اصول اصلاح حیوانات نام

کتابنده دیورکه تکون عضویاتك منشئنی تعیین ایده‌جك
قدر بزه قدرت احسان اولونمامشدر. داروینیزم قبول
ایدلسه بیله ایضاحه محتاج نقاطی چوقدر .

داروین بزنشئت ابتدائیه‌دن بحث ایتمیه‌جکز دیدیکنه
باقیلیرسه یالکز انسان ایچون استقلال نوع یعنی رأساً
چاموردن معمول اولمق فکر ومطالعه‌سنی رد ایچین ،
کندی تکامل نظریه‌سنی ترویج ایتمکله اوغراشمشدر.

بو جهت کتب سماویه ایله افکار حکما اراسنده
برمباینت ایجادی املنده اولانلره بر فرصت بخش ایدر.
فقط عجله ایتمه‌سینلر .

کرچه کتب سماویه‌ده انسانك خمیر مایه‌سی چامور
اولدیغی مسطور ایسه‌ده بوندن انسانك رأساً چاموردن
خلق اولوندیغی معناسی چیقارلمامليدر . [ولقد خلقنا
الانسان من سلالة من طين] آیت کریمه‌سی برنورانیت
فکریه ایله تفسیر اولونورسه بوندن یالکز عنصر
اصلینك مواد ارضیه‌دن اولمق کبی بر حقیقتك ایضاحی

مراد اولوندیغنی تظاهر ایدر .

سلاله کلمه‌سی بر شیئك خلاصه وماده‌ٔ صافیه‌سی دیمك اولدیغنه نظراً نوع بشرك ابتداده عادی صورتده چاموردن معمول ومتشکل اولماسی کبی بر معنایه ذاهب اولمغه مجبوریت یوقدر. برده حکمیاته متعلق آیاتك تفسیری معقولاته تابع اولور. [اذا تعارض العقل والنقل اول النقل وبالعقل]. عقل ونقل اراسنده اختلاف ظهور ایدرسه منقولات معقولاتله تأویل اولونور. بزده مجبوریت کوردیکمزده انسانك خلقتنه دائر اولان آیت کریمه‌یی عقل وحکمت دائره‌سنده تفسیر ایده‌رك اعتراض یولنی قاپارور وحیون مسلکنی مادیونك النده بازیچه ایتمکدن تخلیص ایده بیلیرز.

مادیون تأسف ایتسینلر حاللرینه آغلاسینلر دعوا قازانه‌مازلر. مقصدلرینه نائل اولامازلر. عنادی برطرفه براقمالیدرلر .

سمای بدایعده شمس تابان حقیقت اولان علم واراده‌ٔ

صمدانیه‌دن بشقه بر موأثر یوقدر . وجدانك نداسی دائما بو صورتده کوش هوشمزه انعکاس ایدر :

مقام علم واراده‌نکدر . ماده وقوت دیشاری !!

طبیعت هیچدر !

مادیون علم واراده صاحبی بر خالقك وجودینی تصدیق ایتمه‌مك ایچون اشیانك ایجادنده غایه ومقصد کوزه‌دلمه‌مش اولدیغنی ادعا ایدرلر .

بوخنر دیرکه آیاق بزه یورومك ایچین ویرلمش دکلدر . کذا : کوز کورمك ایچون یاپیلمامش بلکه ایاغه مالك اولدیغمز ایچین یوریورز وکوزه مالك اولدیغمز ایچین کوریورز دیمك دها موافق اولاجقمش. دیمك اعضای حیوانیه اتفاقی و تصادفی اولارق

وجود بولمش وعين زمانده اوندن استفاده يه باشلانمشدر. بوندن لازمكليركه اعضا ميانىنده بعضاً فائده‌سزلرده وياخود مضر اولانلرده تصادفاً بولونسون. فقط [داروين] ه كوره طبيعت دائما حيوانه فائده‌لى اعضا انتخاب ايدر.

كوريليوركه شوايكى فكر يكديكرينى منافيدر. ماديونك بالاده ذكر اولونان دستورلرينه نظراً ظرافه‌نك بويونى اوزون اولديغى ايچين يوكسك آغاجارك ياپراقلرينى ير. فقط احتياج، عادت، فعاليت طرفدارلرى ديرلركه يوكسك آغاجلرك ياپراقلرينى يمك مجبوريتيله باشنى يوقارى قالديرمغى عادت ايتديكى ايچين بويونى اوزامشدر. يعنى آغاج ياپراقلرينى يمك ايچون شكل حاضرى كسب ايتمشدر.

شوايكى مطالعه دخى يكديكرينه ضد ومباينىدر. مسئله‌يى ديكر برمثال ايله ايضاح ايده‌لم. معلومدركه

طيور صنفى يموزطه ايچنده و ممه‌لى حيوانلر رحملرى ايچنده ياورولرينى محافظه وتوليد ايدرلر.

طيور او چه‌لريچين هر جهتدن خفيف اولملرى ايجاب حكمتدن اولوب اونك ايچين ياورولرينى رشيم حالنده اولارق خارجه اتدقلرى يموزطه كبى كوچك وخفيف محفظه‌لرده بولونديررلر. ممه‌لى حيوانلر ايسه اوجهتله مكلف اولمادقلرندن رحملرنده ياورولرينى عيناً طاشيرلر.

بوندن دخى معلوم اولوركه اعضانك ايجادنده محل استعماله كوره غايه كوزدلمشدر. بو طرز محاكمه [داروين] ك انتخاب طبيعى نظريه‌سنه‌ده موافقدر. فقط اونك خطاسى طبيعتى منتخب كوسترمسندددر. طبيعت نه‌در؟ طبيعت ماده وقوتك اتفاقى، تصادفى اولارق اجسام مختلفه‌ده تبارزلرندن عبارتدر. طبيعت بو اولنجه نصل اولوركه محل استعماله كوره دائما نافع اعضالر تدارك واحضار ايده بيلسين؟ داروين بزنشئت ابتدائيه‌يه قاريشمه‌يز

دیه‌رك اولبابده‌كی جهانی اعتراف ایتمش ایكن نشأت ایله مناسبتدار مسائل مهمه‌یی طبیعته اسناد ایتمسی پك بویوك حدناشناسلقدر. سوء استعماله اوغرامش كلماتدن بریده شو طبیعت لفظیدر. طبیعت لغةً خوی، وخصلت معناسنه ایكن جاهللر اونی كندیلرینك توهم ایتدكلری برباطل فاعله اسم اتخاذ ایتدكلری، ایچین الفاظ مجرده ویامهمله صره‌سنه كچمشدر. بو لفظ صحائف اذهاندن سیلنملیدر ودینلملیدر كه طبیعت یوقدر. خلقت واردر.

برده سوق طبیعی دیدكلری برشی واردر كه برحیوانك بلا محاكمه برایشی ایشله‌مسیدر. بونك عادتدن حاصل اولدیغنی ادعا ایدرلر.

— عادت نره‌دن كلدی ؟

— احتیاج ووظیفه‌دن !

— احتیاج ووظیفه‌یی ایجاب وایجاد ایدن نه‌در ؟

— طبیعت !

طبیعت هیچدر.

(روح)

مادیونه كوره روح دماغك فعالیتندن عبارت ایمش. بوكا دلیلده تفكرله دماغك آراسنده‌كی ارتباط ومناسبت كوسته‌ریلیر. وبو مناسبتدن بحث اولوندقجه حس وتفكر اثناسنده دماغده حاصل اولان حرارتله اجزاسنده ظهوره كلن حركات اهتزازیه، برده دماغك برعارضه‌یه اوغراماسیله حس وتفكر خاصه‌لرینك انقطاعی ایلری سورلیور.

روح ایله جسم آیری آیری شیلر اولدیغنی انكار صره‌سنده مادیون دیرلر كه ماهیتلری مختلف ایكی شیئك یكدیكری اوزرینه تأثیرلرینی نصل ایضاح ایده‌جكز ؟ روحك جسم اوزرینه تأثیر ایده‌بیلمسی ایچین

تماس ایتمسی لازمدر .

حالبوکه روحك آلات مادیه‌سی اولمادیغی کبی جسمکده آلات معنویه‌سی یوقدر . بومطالعه ده‌قارتك نظریه‌سنی یعنی کائناتده ایکی جوهرك موجودیتنی ابطال مقصدینی متضمن اولارق وقتیله درمیان ایدلمش اولمغله ده‌قارتك شاکردلری جواباً دیمشلرکه روح ایله جسم کرچه متخالفدرلر اما ارالرنده کوریلن مناسبت بر تأثیر نتیجه‌سیله دکل بینلرنده‌کی موازنتدن نشأت ایدر .

چونکه بونلردن هربری کندی قانون معیننی تعقیب ایدر . آلمانیا حکماسندن [لایپ‌نیچ] دخی بو نظریه‌یی قبول ایتمشدر . ایشك بوراسنی فلاسفه‌یه براقالمده کندی بحثمزه باقالم :

اولا هر حادثه‌نك برسببدن نشئت ایتمسی مقررات حکمیه‌دندر . ثانیاً ساکن بر ماده ایچین بر قوهٔ محرکه بولونمادقچه سکونتنی محافظه ایتمسی و بالعکس متحرك

ایکن حرکتندن آلیقویه‌جق بر انکل بولونمادقچه حرکتنده دوام ایتمه‌سی صورتیله علم میخانیکده تعریف اولونان عطالت - بوکا استمرار تسمیه‌سی دها مناسبدر - خاصه‌سیده واردر . بو خاصه ده‌حقنی طلب ایدر .

شوحاله نظراً دماغده تفکر و ادراك مناسبتیله حرکت وحرارتك حصولیچین دخی برقوتك وجودینه احتیاج مس ایدر .

برهیئتشناس سیاراتك اشکال واحواللرینی واوزرنده کزدکلری محرکلری تفکر ومطالعه ایدرکن مراکز عصبیه‌سنده حاصل اولان حرکت و حرارت کیمك کیمکله تماسندن ظهوره کلدی . معنوی اولان روحك مادیات ایله تماس ایده‌میه‌جکنی مقام اعتراضده بیان ایدنلر ایجاب ایدرکه حرکت وحرارت دماغیه وعصبیه‌نك تحصیلیچین برمحرك مادی و میخانیکی کوسترسینلر وصورت تأثیری ایضاح ایتسینلر .

وكذا بونلر دماغك وجود اوزرينه اجرای تأثير ایتدیکنی سویلرلر. ازجمله حال استراحتده ایکن آلنان فنا برخبر يأس وكدردن اشتهايی كسر. كدر وضجرت صاچلری بیاضلاندیرر خوف وخشیتدن یوزصارارير. حدتدن وياخود خجالتدن قیزاریر؛ سرور وهیجانلرده کوزلر پارلار .

بر تحقيره قارشی بریسی حدت ايدر او حدت اعصابده وتجبرات دماغیه‌ده بر طاقم حكمی وكیمیوی تبدلات وجوده کتیرر بومادی تبدلات ایچین وجودی لازم كلن مادی قوت نره‌ده‌در ؟

[معلم فورمه‌ی] ديركه الياف عصبيه‌ده متحصل بر بخار عصبی واردر . قوۀ حسیه‌نك اك بيوك تأثیری او بخارده‌در . مومی اليهك رأيجه شو بخار عصبی اول قدر سريع التأثيردركه اعضای حسیه‌نك توسطنه ميدان ويرمكسزين دخی تحسس ایتدیرر . مثلا : قورقنج بر شی ایشیدیلدیکی زمان وجودده اصلا لمس

واقع اولمادیغی حالده انسانك برطرفنه دوقونلمش کبی یرندن فیرلار . بو مثللو احوال بخار عصبینك احتساساتنه حمل اولونور .

بزه قالیرسه بخار عصبیده برماده ایسه قوۀ معنویه‌یی طانیمادقدنصکره اوكاده بر محرك مادی كوسترمك لازم كلير.

دماغ بر قضايه اوغرارسه افعال حياتيه دخی دوچار عطالت اولور. دماغ افعال روحيه‌نك موجدی اولدیغنه دليلك بريده بوايمش. معلومدركه روح جسمك خالقی دكلدر. آمر و مديريدر . دماغ يالكز اونك اعمالنك مركز تقسيمی ، اعضای سائره دخی واسطۀ اجرائیه‌لريدر .

حواس ظاهره‌نك هر بری اعصاب ايله دماغه مربوط بولوندقلرندن روح اوخطوط التصاقيه واسطه‌سيله مادياته عائد اولان مطالبنی اعضای لازمه‌یه ايصال ايدر .

معنوی اولان حسیاتیده بالذات دماغ ایچنده‌کی نقاط مرکزیه‌ده ارائه و اظهار ایدر .

روح انسانی یالکز عوارض مضره‌دن سالم یعنی شرائط حیاتیه‌یی حائز اولان اعضایه اجرای حکم و نفوذه مؤکل بر بدیعهٔ سماویه‌در . فعالیت روحیه‌نك دوامی فعالیت جسمیه‌نك بقاسی مدتجه‌در. اونکله مشروطدر. صحتی یرنده اولمایان عضودن روحك جهت استفاده‌سی قالماز . اکر عضو مذکور قلب کبی، دماغ کبی اعضای رئیسه‌دن ایسه اونك زوالیله جسم دخی زوال بولور. روحك جسمله مناسبتی منقطع اولور. قلب روح اولمادیغی کبی دماغ دخی روح دکلدر .

روحك سرینی سفلیاتده دکل علویاتده آراملیدر. مدعیلره کوره دماغ یالکز عضو مدرك اولمایوب دیکر بوتون ملکات بدنیه‌یه ریاست حقنده مالکدر. عموم وجودك مستقلاً مدیر ومدبریدر .

نوم صنعیده بر انسان شعوری لاحق اولمقسزین بر مقصده موافق بر طاقم حرکات اجرا ایده‌بیلیر . سیر فی المنامده کذا .

دماغك وظائفندن صاییلان شعورك عدم مداخله‌سیله یاپیلان ایشه دماغ یاپدی دیمکه مساغ وارمیدر ؟

بلاشعور اجرا ایدیلن افعال ایله اقوالك مطلوب اولان غایه‌لره موافقتنی تأمین ایچین بشقه بر مؤثر ، معنوی بر مؤثر قرارلاشدیرمق لازم کلیر .

اویقوده اولان بر انسان عضو بصریسنك عطالتنه رغماً رؤیاسنده اشیانك صورتلرینی سیر و تماشا ایدر. حقیقتده تماشا ایدن روحدر . بو حاللر هپ دماغك بر فاعل مستقل اولمق دعواسنی حکمسز براقان شیلردر. احوال مذکوره‌نك موجب ومنشئی مادیاتدن دها یوکسك اولان معنویاتده آرامق لازمدر. خاصهٔ حس وحرکتی وجوده کتیره‌ن دها دوغریسی احساس ایدن ، تحریك ایدن روحدر .

بر طرفدن بز ماده‌یه ایسته‌دیکمز کبی اجرای حکم ونفوذ ایدوب دورر کن دیکر طرفده ینه ماده‌دن عبارت اولان دماغك بزه حاکم اولماسنی قبول ایدرسه‌ك منطقجه ممنوع اولان بر دور فاسدی قبول واختیار ایتمش اولمازمی یز؟

مادیون خسیس و ناچیز اولان ماده‌نك دماغ حالنده حس ، ادراك و محاکمه صاحبی اولماسنی ایضاح ایچین بر طاقم عالمانه ترکیبلر نتیجه‌سی اولارق ساعت شکلنه کیرنجه اوقات کوستردیکنی مثال اولارق کوسته‌ریرلر. فقط بر ساعتی کوره‌ن هر هانکی بر آدم سلامت عقلیه‌سنی قاچیرمش اولمادقجه بر طاقم معدن پارچه‌لرینك کندی کندینه طوپلانوب او عالمانه ترکیبی اخذ ایتمش اولدیغنه ذاهب اولماز . آنجق بر عقلسز یا بر وحشی اولمالیدرکه ساعتك بر صانعی واو صانعك قصد وذکا صاحبی اولمادیغنی اعتقاد ایتسین . بونك کبی ماده‌یی طاش وطوپراق حالنده برده دماغ حالنده کوره‌ن هر صاحب فکر و فطانت بو ایشده بر صانعك مدخلی اولوب او صانعك علم واراده صاحبی اولدیغنه انتقال ایدر .

ادخالات و اخراجات سببیله وجودك حجیراتنده دائم الوقوع اولان تحلیلات و تمثیلات اثری اولارق وجود انسانینك بوتون ماده‌سی آرالق آرالق تبدل

ایدوب اسکی ماده یرینه یکیسی قائم اولور. اکر حس، ادراك ، حافظه مجرد ماده و قوتلرك محصولی اولوب اونده دیکر هیچ بر مؤثرك مدخلی اولماسه اسکی ماده‌نك چیقماسیله معلوماتك دخی برابرجه چیقماسی لازمکلیردی . حالبوکه ایش هیچده اویله دکلدر. یوز سنه‌لك معلومات حافظه‌ده قالابیلیر .

دماغ حالنده بولونان ماده‌نك اوصاف و احوال روحیه‌یی کندندن صوکره‌کی ماده‌یه دور و تسلیم ایتمسی هر برینك کندندن اولکینه امتثالاً عین شکل ونظمده‌کی حجیراتی تشکیل ایتمه‌سندندر دینیرسه بوکاده بر مؤثر دیکر کوسترمك ایجاب ایدر. چونکه بو بر حادثه‌در . هر بر حادثه بر علته مستنددر .

حکیملر بعضاً قارشیلرینه چیقاجق [نیچین] و [نصل] سؤاللرینه قارشی عجزلرینی آکلایوب مبهوت قالنجه دیرلرکه :

اتوملرك ، عصبی حجیره‌لرك دها عمومی تعبیر ایله ماده‌نك (نصل ونیچین) حساسیتیله ادراك وشعوری

وسائر حواسی تولید ایده‌بیلدکلرینی دوشونمکه لزوم یوقدر. چونکه بوتماميله آیری بر زمیندر .

او سؤاللرك جوابنده صورت وسبب خلقت موضوع بحث اولوب اوندن دخی خالق حقیقینك وجوب ووجودی نتیجه‌سی چیقاجغی ایچین یاران طبیعت اورالره یناشمغه، او ساحه‌لره چیقمغه جسارت ایده‌مزلر .

خلاصهٔ کلام :

جناب حق روحك ماهیتنی نبی ذیشانه بیلدیرمدیکی کبی دنیایه کلوب کیتمش اولان علما وحکمانك اذهانی اشغال واتعاب ایتدیکی حالده حالا ورای پردهٔ استتارده قالمش اولان روح مسئلهٔ مهمه‌سی طوفان جهل ایچنده مستغرق بر قاچ هوا پرستان طبیعتك روح دماغك افعالندن عبارتدر کبی بسیط بر ایکی سوزلریله ایضاح ایده‌بیله‌مز اعضانك هیچ بری فعل وحرکتنده مستقل اولمایه‌رق بر امر و اراده‌یه مربوط بولوندقلری کبی دماغ دخی عضویتی صفتیله اویله بر امر و اراده‌نك حکمیله‌درکه وظیفه‌لرینی اجرا ایدر . بناءً علیه هر

نه زمان فعالیت دماغیه‌دن بحث ایدلسه یانی باشنده او فعالیتی ایجاب وایجاد ایدن قوهٔ معنویه یاخود قوهٔ روحیه‌در دیمك اك خیرلی بر طریقدر . انسانی انسان ایدن روحدر روحك وجود حقیقیسنی انکار ایدن مقدوحدر .

(حس قبل الوقوع)

بعض کره انسانده [حس قبل الوقوع] دینیلن بر حال ظهور ایدر بوده اورته‌ده بر شئ یوق ایکن اولجه خبر آلنمش کبی برمادهٔ مستقبله ایله مسرور ویاخود محزون اولماسی، فی الحقیقه برمدت صوکره اویله برماده‌نك ظهوره کلمسیدر . بعضاً شو ایشدن خیر اومیورم ، بو ایشدن ایچم اورکیور کبی سوزلر درون قلبدن بر شیلر حس اولوندیغی ایچین سویله‌نیر . بعض ارباب فن حس قبل الوقوعی قبول وتصدیق وفقط بونك سببنی ومنشئی بیلمدکارینی اقرار ایدرلر . دیکر بعضیلری ایسه حسیات متقدمه‌یی مادیاتدن اولمق اوزره قبول ایده‌رك دیرلرکه روماتیزمه‌سی اولانلرك هوا بوزوله‌جغنی دها وقوعندن اول وارد اولان آغریلردن حس ایتملری کبی حس قبل الوقوع دخی احوال نسیمیه‌نك اعصاب اوزرنده

اجرای تأثیر ایتمه‌سندن منبعثدر . بو ادعا صاحبلری کوز قپاقلرینك ویاخود سائر بر عضوك اختلاجندن احوال مستقبله‌جه بعض مرتبه استخراج احکام اولونمسنی دخی او صورتله تأویل ایتمك ایسترلر . بونلرك ظن وذهابلرینه کوره کائناتی دولدورمقده اولان عمومی برقوهٔ مقناطیسیه ایله بخار ویاسیالهٔ عصبیه‌ده برمناسبت وارایمش. هرانسانده حاصل اولان حس تمایل ویا تنافر او مناسبتدن نشئت ایتمکده ایمش. حالبوکه: انسان یالکز کندیسنه عائد خصوصاتجه دکل احباسنه ویا اعداسنه عائد خصوصات ایچین دخی حسیات متقدمه‌ده بولونماسیله ادعای واقع رد اولونمقده‌در . فوق العاده احوال ووقایعی احوال روحیه وتأثیرات معنویه‌یه حمل ایتمك ایسته‌مینلر او احوال ووقایع ایچین مذکور عمومی قوهٔ مقناطیسیه‌یه مراجعت ایتمك عادتلریدر. روح بحثنده بیان اولونان بخار عصبینك‌ده محركی بوقوت ایمش فقط مقناطیسك ماهیتی نه‌در؟ وهنوز اولمامش برشیدن نصل متأثر اولور، وبشقه‌سنی نصل متأثر ایدر ؟

بر طاقم حکما و مادیون بخار عصبی و مقناطیس عمومی ایجادی تدبیرلرینه مراجعت احتیاجندن تخلیص نفس ایچین ایشی تا اساسندن قلع ایدرلر. حس قبل الوقوع یوق دیر کچرلر .

بونلرك قیصقانجلقلرینه رغماً بر چوق روحیات متخصصلری حس قبل الوقوع حقنده تدقیقلر ونظریه‌لر بیان ایتمکده بردوامدرلر .

حقیقت: حس قبل الوقوع آثار معنویه وروحیه‌دن اولوب آنجق حسیات مشوشه اصحابی نظرنده پك جزئی حکم کوسته‌ریر ویاخود هیچ کوسته‌رمز .

(رؤیا)

رؤیا مشاهدات روحیه‌دندر . روح انسانی اویقو حالنده مشاغل کونیه‌دن آزاده اولونجه دائرهٔ مشاهداتی توسع ایده‌جکندن استقباله‌ده کسب وقوف ایدر . بومعلوماتی عیناً و یاخود بر طاقم تمثیلاتله صاحبنه کوسته‌ریر .

تشبیهات واشاراتله کوسته‌ریلن شیلر مؤخراً اصحاب علم وعرفان واسطه‌سیله تعبیر اولونان حقیقتلری بیلنیر . بو کبی رؤیالره رؤیای صادقه تسمیه اولونور .

رؤیای صادقه پاك و نزیه روحلره میسر اولور . بونك ایچین فکراً وجداناً صفوت و خالصیت شرطدر . رؤیا کیجه و کوندوز کورولورسه‌ده رؤیای صادقه اکثریا صباحه قارشی مستولی اولان خواب استراحتده عرض دیدار ایدر .

انهماك اذواق وهوسات نفسانیه ایله آلوده اولانلرك

روحلری درکۀ سفلیتده قالاجغندن هیچ برشی کورەمز ویاخود یا کلش کوروب یالان خبر ویررلر . اویله رؤیالره رؤیای کاذبه اطلاق اولونور . بعضا خسته لقله ویاخود بر الفت شدیده نك تأثیریله جهرۀ عبوسنی کوستەرن احوال غریبه رؤیای کاذبه دندرکه اوکا وجود ویرن شی روحك توهمات وتخیلاتیدر .

مادیون دیرلرکه رؤیا اشیا و وقوعات خارجه صورتلرینك دماغ اوزرنده تأثیرندن بشقه برشیء دکلدر . فی الحقیقه روح بعضاً کچمش شیلریده بر دفعه دها پیش نظره کتیره بیلیر . مادیونك افکارینی خطایه سوق ایدن بو جهتدر . مستقبلده اوله جق پك چوق احوال و وقوعاتك ظهورندن مقدم عالم منامده کوروندیکی ده محققدر .

بوده منکرلرك بطلان دعوالری ایچین بر شاهد عدلیدر . بوخصوصده کی جهللرینه سبب غالبا کندیلرینك هروقت رؤیای کاذبه کورمکله مألوف اولملریدر .

برده دیرلرکه : رؤیا اویقو ایله اویانقلق آراسنده وقوع بولان برحالدر . رؤیا کوره نلر یاری اویقوده

انسانلردر . قوی وصحتی یرنده اولانلر هیچ بوحاله دوچار اولمازلر . رؤیا کوره ن برکیمسه تماميله اویقوده عد اولوناماز . چونکه درین اویقولرده اصلا رؤیا کوریله مز حاصلی رؤیا برحال مرضیدر .

انبیای عظام واولیای کرام و سائر بویوك ذاتلر دخی رؤیای صادقه کوروب او سایه ده پك چوق کشفیات واخباراتده بولونمشلردر . اونلرك رؤیالرینه ده می حالت مرضیه دیه جکز .

تعبیر رؤیا ایچین مؤلفات مهمه وجوده کتیره ن علما وفضلانك جمله سی عبثله می اشتغال ایتمشلر ؟ رؤیانك حال بیداری یه یقین زمانلرده کورولمسی ایسه اساس دعوایی رده مدار اولاماز . مرض وارسه منکرلرك عقل وازعانندەدر .

(اسپریتیزم)

اسپریتیزمه مشابه بعض فنون غریبه عربلر ، هندولر ، اسکی یونانیلر ودیکر اقوام نزدنده معلوم ایدی .

فنون مذکوره یه دائر مباحثات اوروپاده اون طقوزنجی عصرده رواج بولدی .

اسپریتیزم مسئله سی میدانه چیقینجه بوندن بحث ایدنلر دیانت منتسبلری اولمادقلرندن مادیون کروهی دیانته معارض ورقیب بر شی دها بولونمش امیدیله بدایةً ممنون اولدیلر . اوکا طرفدارلق کوستردیلر . مؤخراً اسپریتیزمده کوردکلری اسرار و فوق العاده حادثات فنونك هیچ بریله قابل تألیف اولمادیغنی کوردکلرنده انکسار امله اوغرامش کیمسه لر کبی فکرلری هرج ومرج اولدی .

اسپریتیزم واونك رفقاسندن بولونان مانیاتیزم ،

واپنوتیزم کبی شیلرك عمومنه خصم کسیلدیلر .

اسپریتیزمك ماهیتی حقنده مختلف وادیلرده متنوع نظریه لر یورودلمکده وقاعده لر بیان ایدلمکده ایسه ده نتیجۀ کارده بر حقیقت تظاهر ایدیورکه اوده مادیتك غیری وآثار روحیه ومعنویه دن اولماسیدر . مادیونی تلاشه دوشورەن بوجهتدر . چونکه بونك صحتی تقدیرنده ضلالت فکریه لری مسلکلرینك خرابیتی میدانه چیقار .

اسپریتیزم متخصصلری مادی هیچ بر واسطه استعمال ایتمکسزین برجسم ثقیلی یرندن قالدیرمق واوندن صدا چیقارمق وزمانه محتاج اولمقسزین نباتات یتشدیرمك ممکن اولدیغنی ادعا ایدرلر .

اوکبی حادثه لرك وقوعی پك چوق یرلرده خصوصاً صنایع وبدایعك جلوه کاهی اولان آمریقاده پك چوق ذهنلری اشغال ایتمکده در . بونلره دائر برچوق کتب ورسائل انتشار ایدیور . بوتون بوخبرلر یالان وبوفکرلر یاکلش ایسه مادیون نیچین تلاشه دوشدیلر نیچین اونلری معقول وقطعی صورتده رده قادر اولامادیلر ؟ .

اسپریتیزم وامثالی فکرلر دیانت طریقیله کلمه‌مشدر. فقط هر شیئی ماده‌دن عبارت ظن ایدنلرك مسلك ومطالعه‌لرینی بالطه‌لامغله فکر دیانته، معنویاته، روحیاته معین دیمکدر. معجزات انبیایی، کرامات اولیایی انکار ایدنلر اسپریتیزم حادثاتندن عبرت آلسینلر. چونکه پك مهم کورونن او حادثه‌لر معجزات وکراماتك یانده هیچدن دها هیچدر. پك چوق سحرلرك، کهانتلرك اعجاز انبیایه قارشی بوز کبی اریيوب کیتمش اولمالری بوکا دلیلدر.

او غریب غریب هنرلر، معرفتلر، معجزه‌لره وکرامتلره قارشی طلوع شمسله برابر نا بدید اولان ییلدیزلر کبی سونوب بی‌تاب قالمشلردر.

نصل اولور که کندی نفسنی اداره‌دن عاجز اولان بر راهبك، برهندلی فقیرك ویاخود براوروپالی حکیمك قوهٔ روحیه‌لری میلیونلرجه انسانلری طریق حقه سوقه قادر اولان قدسیت، نبوت قدر ابراز علویت ایده‌بیلسین.

اونلرك قوت و قدرتلری شیطانیدر. انبیای عظام، اولیای کرام حضرتلری منبع حقایق ازلیه‌دن اقتباس فیض معرفت ایتمشلردر.

مشارالیهك اك کاملی افخر موجودات اولان محمد مصطفی حضرتلری اولوب اونك شرع شریفنه تمامیٔ تمسك سایه‌سنده سعادت دارین تأمین ایده‌بیله‌جکندن بزده اونك دین مبیننه منسوب بولونمغله آوازهٔ فخر ومباهاتمزی افلاکه چیقارمقدن بر آن کری دورمه‌یز.

(دیانت)

هر قوت وقدرت صاحبنه قارشی اطاعت کوسترمک، خیر ومنفعت تأمین ایدن هر شیئه حرمت ومحبت ایتمک خصایص بشریه‌دندر. بو سببدن انسانلر بر آز فکر وادراك صاحبی اولدقلرنده کائنات اوزرنده مؤثر واك زیاده مقتدر کیم ایسه فکراً اونی تحری‌یه باشلادیلر. بوندن نجوم پرستلك، آتشپرستلك، بت پرستلك کبی بر طاقم دینلر تولد ایتدی.

اودینلرله متدین اولانلرك استنادکاه تعبدلری اك بویوك قدرت اولان خالق ایدی. فقط خالق حقیقی‌نی تشخیص ایده‌مدکلرندن عبادتلرینی اشیای ظاهره‌یه توجیه ایدرلردی. اودیانتلر پك چوق عصرلردنبری بر عتیقك اقوام ابتدائیه‌سی میاننده ظهور و انتشار ایتدیکنه باقاره‌ق بعض علما حس تعبدك انسانلرده

فطری و جبلی اولدیغنه حکم و بونی بر الٰه حقیقینك وجودینه برنوع دلیل اتخاذ ایتمشلردر.

مومی‌الیهم علمایه کوره حس تعبد وتفکر خالق اقوام متمدنه‌ده مبهم و مشوش و فقط فکراً و عقلاً ترقی ایدنلرده واضح بولونور. وقتا که انسانلر دیانت صحیحه‌یی تلقی‌یه کسب استعداد ایتدیلر جناب حق کامل قوللری اولان پیغمبران واسطه‌سیله هم کندینی طانیتدیردی، همده دوغرو یوللری کوستردی.

ملحدین کروهی بو ملاحظه و مطالعه‌لری قبول ایتمزلر. امریقا واوسترالیا کبی قطعات بعیده‌ده‌ساکن بعض اقوامك عبادت خالقه دائر فکر و ملاحظه‌دن بی‌بهره اولدقلرینی دلیل کوستره‌رك حس تعبدك فطری اولمادیغنی اثباته چالیشیرلر. فکر و فطانتدن بهره‌سی اولمایان اقوام وحشیه ایله هوسات نفسانیه‌لرینه مغلوب قالان بر طاقم سفیهلر بهایمدن معدود اولدقلرندن دیانت قیدیله مقید اولمامالری امر معلومدر.

خلقت وخالق فکرینه مالك میلیونلرجه انسانلره

نسبتاً اقل قليل اولان برقاچ سوري وحشينك حسسزلكلري منكرلرك مدافعه‌سنه مدار اولاماز . همده ديه‌لم كه تعبد فكري هيچده جبلي اولماسين . مؤخراً اكتساب ايدلمش اولسون . بوندن اللهك موجود اولماسي لازم كلمز . اعصار قديمه‌ده الكتريقي كيم بيليردي ؟ كيم طانيردي حالبوكه الكتريق موجود ايدي .

كروه فضه دياتي انسانلر ايجاد ايتمشدر جوهرني صرف ايتدكلرنده موجد اوله‌رق انبياي عظامي مراد ايدرلر . حالبوكه انبياي مشاراليهم اكر فكر خيره مبني دكلسه‌وا كر جناب حقدن مأمور دكلسه‌لر بوجهله عبادله مجادله‌يه نيچين كريشيرلر .

رسل كرام اصلاً ملوك و سلاطين خاندانلرينه منسوب اولمادقلرندن عالم اوزرنده حكم و نفوذ شخصيلريني اجرا و ادامه داعيه‌سيله اورتايه آتيلديلر ديه‌مز . نبوت سايه‌سنده مال وملك صاحب اولمق كبي برامل تعقيب ايتمه‌دكلريده شونكله ثابتدركه كنديلرندن صوكره اولاد واحفادلرينه ملك وثروت ناميله برميراث

براقاديلر. عمر عزيزلريني هپ زحمت ومشقت ايچنده كچيرديلر . بونلرده احتراصاتك وجودني ادعا ايتمك الك بويوك انصافسزلقدر. ناچار ديه‌جكزكه مأمور ايديلر مأموريتلريني حسن ايفا ايتديلر. مأمورين الاهيه‌دن اولدقلري ديانتلرينك ميليونلرجه انسان طرفندن قبول اولونماسيله ودلائل سائره ايله ثابتدر عين انصاف ايله باقلسه كورولوركه اليوم موجود اولان قوانين مدنيه‌نك اساساتي واك مهملري رأساً ياخود دولاييسيله هپ قوانين دينيه‌دن يعني شرايع الاهيه‌دن استنباط اولونمشدر اونلر سايه‌سنده وجود بولمشدر . مربئ اول انسانيت ديندر. كشف حقيقته چاليشان اوروپا حكماي مشهوره‌سندن (طايلار) و اجتماعياته زياده اهميت ويرن (هربرت سپنسر) كبي ذاتلر ديرلركه بوعالمده اك زياده حاكم اولان برشي وارسه اوده روحانيات والاهياتدر. بونلر عادته، طرز معيشته ، اخلاقه عرف و قوانينه صنايعه، شعره الحاصل مدنيته شكل اصلي و ابتدائيسني ويرمش ومدنيتك وجههٔ استقامتني تعيين ايتمشدر.

اولبابده حكمانكده خدمت و همتلرندن بحث اولونورسه اونلرده خاصةً عقل ايله بعض نافع فكر يادكار براقشلردر .

انجق اكثر معلوماتلری كنديلرندن اول كلمش اولان شريعتلردن مقتبس اولديغنه ، فكرلرينى تنوير ايدن اوشرايع اولديغنه شبهه ايدلمه مليدر. (شوپنهاور) ديمشدركه الله فكرى و الهام دينيلن شى موسويلر طرفندن ايجاد اولونمش بالآخره خرستيانلغه واسلاميته نفوذ ايتمشدر . او و اوكبيلر اويله اعتقاد ايدرلر . موسوى تعبيرندن مقصدلرى ده انبياى اسرائيلدر .

حالبوكه : عددلرى انجق اللهك علمنده اولان انبيا ميانده بنى اسرائيلدن اولمايانلر دخى وار ايدى. فرض ايدلم كه پيغمبرانك قسم اعظمى بنى اسرائيلدن اولسون اوحالده ايكى بيوك حكمتك وجودى تحقق ايدر. برنجيسى : بنى اسرائيلك ساكن اولدقلرى اراضئ مباركه جزيرة العربه مربوط اولوب جزيرة العرب ايسه برعتيق كبى اوچ مهم قطعه نك تقريباً حدوسطنده

واقع اولمق جهتيله ديانتك اورادن قطعات جهانك هرطرفنه قولايلقله انتشار ايده بيلمه سيدر .

ايكنجيسى : بنى اسرائيل ذكاوتله متصف برقوم اولوب امور دينيه يى اخذ وتلقى يه استعدادلريدر .

نوبت رسالت فخر كائنات افندمزه كلدكده هم استعداد موقعى يى هم قوم عربك نجابت فطريه سنى تتويج ايدن كمال ذاتيسى حسبيله عموم انبياى بنى اسرائيلدن زياده وظيفهٔ رسالتى ايفا بيورمشدر .

بعضاً اتهام يالكز ديانت اسلاميه يه توجيه اولونارق اسلام دينى موسى و عيسى عليهما السلام حضرتلرينك دينندن چيقمشدر ديرلر. بوسوزلرهپ عبادات واعتقادات خصوصلرنده بينلرنده كوردكلرى بعض كونا مشابهتلردن دولايى سويله نير .

عجبا فرض محال اولارق ديانت اسلاميه ايله ديكر دينلر آراسنده هيچ بركونا مشابهت اولماسيدى اويله دينمى اولور ؟ باقسه كز آ هيچ او بردينلره بكزييورمى؟ دينمه جكميدى؟ .

معارض مادیون عالمده هرشیئك برقانون تكامله تابع اولدیغنی ادعا ایتدكلری جهتله اكر انصافلری اولسه‌یدی مادام‌كه دین‌اسلام مؤخردر قانون مذكوری یاد ایده‌رك دین‌مذكور دخی حدكمالی بولمش‌اولمغله ادیان سائره‌دن دهاعالیدر دیه‌جكلردی. فقط بوصورت حكم اونلرك ایشلرینه كلیرمی ؟ یا !

شبهه‌سز دین اسلام مكمل بردیندر . ادیانی مقایسه صددنده دكلز ! یالكز ماهیت دیانتی انكار ایدنلره جواب اولمق اوزه دیرزكه : دین مبین‌مصطفی توحید حقیقیٔ محض اولوب سلامت دارینی تأمین ایدن بالجمله احكامی جامعدر . او وار ایكن دیكر بردینه احتیاج یوقدر. بناءً علی‌هذا بوندن‌صوكره‌دیكر بردین ایله هیچ برپیغمبر كلمز .

جناب مصطفی صلی‌الله علیه وسلم [لانبی بعدی] تبشیر اعجاز نماسیله [اخبار ایلدیكی حكمت اون درت عصردنبری حكمنی كوسترمش‌والی‌الابد حكمنی‌محافظه ایده‌جكدر .

دین اسلام شبهه‌سز عالی بردیندر. حیفا كه‌علویتی نسبتنده نشر وتعمیمی ایچین متأخرین طرفندن‌لزومی مرتبه‌ده مظهر معاونت اولامامشدر .

أئمه ومجتهدین‌ذوی‌الاحترام آیات واحادیثدن استنباط احكامله اساسلی دین كتابلرینی وجوده كتیرمشلر .

مؤخراً كلن علما اونلری سهولتله عباداللهه تعلیم وحسن صورتله نشر وتعمیم جهتنی دوشونمه‌مشلر .

اولا — اسكی یونانیلرك ویهودیلرك اكثریا خطالی اولان حكمت وهیئتلرینی دین كتابلرینه ادخال ایله بر چوق شك وشبهه‌یه میدان ویرمشلر .

ثانیاً — كتب دینیه‌یی هركسك آكلایه‌بیله‌جكی بر لسان ایله یازمامشلردر . برآدم بر مسئلهٔ دینیه‌یی شبهه وترددن آزاده برصورتده حل ایده‌بیلمك‌ایچین بویوك‌مؤلفلرك‌قوجامان‌عربجه كتابلرینه‌مراجعت‌ایتمه‌سی لازم كلیر .

بوده هرقوله میسر اولور برشیٔ دكلدر . چونكه او كتابلردن‌استفاده بویوك برسرمایهٔ علمیه‌یه‌محتاجدر.

ثالثاً — احكام دينيه‌نك نشرينه كيجه كوندوز بذل غيرت ايده‌جك جمعيتلر تشكيل و دينى مسائله دائر قونفرانسلر ويريلوب رسائل مخصوصه نشر و تعميم ايدلمه‌مش. بو مقصد ايچين ايجاد اولونان خطبه‌لر دخى بر رسميت كسب ايتمكله مطلوبه لزومى درجه‌ده خدمت ايتمه‌مشدر.

او كوزل تفسير و حديث كتابلرى يازيلدقدن وياخود باصيلدقدن صوكره كتبخانه‌لره حبس ايدلمش وايچلرنده‌كى جواهر كمالات دفينه حالنده مخفى ومكتوم براقلمشدر.

حال حاضرده‌كى مدنيت ومعارف اسلاميه اثرلرى ايسه يالكز او جواهرك ارالغندن صيزان ذره‌لريدر.

مع الأسف شونيده عرض ايده‌جكزكه صوك زمانلرده يعنى اوروپا ايله اختلاطمز زياده‌لشديكى كوندنبرى ديانته نظر بى قيدى ايله باقان پك چوق مسلمانلر ظهور ايتدى.

بونلر بر طاقم بى شعورلردركه تتبع صاحبى اولمادقلرندن اللرينه كچن دينسز كتابلرنى بر برات

حكمت كبى طانييارق مؤدالرينه ايمان ايتديلر. صوكره او مؤدالرى منفعت عامه نامنه اورتايه قويديلر. فقط هانكى كتابى مطالعه ايتمشلرسه كنديلرينى اونك مؤلفى يرينه قويارق مسلكنك مدافعى اولديلر.

موضوع بحث اولان مسائلك كچيرديكى صفحاتدن ومناقشاتدن بى خبر بولوندقلرندن جسارت جاهلانه‌لريله رؤساى ماديوندن دها ايلرى‌يه كيتديلر. ديانت عليهنده بولونديلر. بعضاً ده مدافعه ايديورز ديه‌رك طرفدارى بولوندقلرى مسلكه مغاير سوز سويله‌يه‌جك قدر سرسملك كوستر ديلر. كنديلرينى حكما يرينه قويارق عقل ناقصلريله بنم نظريه‌م، بنم فكر ومطالعه‌م شويولده‌در ديه‌رك طاقت كدازان هذيانلرله اك بيوك علامه‌لرك جسارت ايده‌ميه‌جكى اطوار مغرورانه كوستر ديلر.

بو خبيثلرك نشر ايتدكلرى اثرلرده دائما ترجمه ايدركن بعضاً تقديم وتأخيرله بعضاً ده فضولى اولارق سوز قاريشديرمقله شكلى تغيير اولونان مؤلفات اجنبيه‌دن

بشقه بر شیء دکلدر . ایشته کرك بواثرلری و کرك اوروپالی کیمسه‌لرك کندی دیانتلری علیهنده ایتدکلری نشریاتی کورنلرمزده بولدن چیقاراق طریق کفر وضلالته سلوك ایدرلر . او صورتله تقلیدی کافرلریمز کوندن کونه چوغالمغه باشلادی .

بو حال اسف اشتمالك اك بویوك سببی لدنیات احکام اسلامیه‌نك مجهول قالماسیدر .

غوامض ودقائقی هنوز کندیمزجه بیلنمه‌مش اولان دیانت جلیلهٔ محمدیه‌نك اوروپالیلرجه علی الخصوص دیانتلرك خصم عنودی بولونان مادیون مخلوقاتجه معلوم اولماسنه ناصل احتمال ویریله بیلیر .

اسلامیتك علوتی تصور اولوندیغندن چوق زیاده‌در . بونك اك بیوك دلیلی ده اسرار قرآنیه‌در بوراده مناسبت آلمش ایکن ، معجزهٔ کبرای رسالت اولان قرآن عظیم الشانك حکمیاته عائد بعض اسرارندن بر نبذه جك بحث ایتمك ایسته‌رز :

قرأنك معجزه اولماسی ایکی جهتدندر .

برنجیسی فصاحت وبلاغت جهتیدر . قبل الاسلام

عربلر میانده شعر و ادب اولقدر توسع وترقی ایتمشدی که موقع حربده آت صیرتنده دشمنله قلنج قانجه کلدکلری برهنکامده ارتجالاً پك فصیح، غایت بلیغ مناسبتلی شعر سویله‌ینلر وار ایدی . عربلرده مسافرپرورلك کبی شعر وادب دخی بویوك فضائلدن عد اولونمغله شاعرلك مدار افتخارلری ایدی . مکهٔ مکرمه‌نك بازار شعر وادبنده بالمسابقه فائقیتی قازانان یدی قصیده وار ایدی . بونلرك متضمن اولدقلری مزیات ادبیه وحکمیه سببیله کعبهٔ معظمه‌نك دیوارلرینه تعلیق اولونمش و هرکس طرفندن تقدیس اولونور ایدی .

ظهور دیانت جلیلهٔ محمدیده قرأنك فصاحت وبلاغتنه قارشی او قصیده‌لر اعتباردن ساقط اولمغله یرلرندن ایندیریلوب آتیلدیلر .

شاعرلریده قرأنی تقدیسه باشلادیلر .

قرأنك مزیتی اعجاز درجه‌سنه چیقاران ایکنجی جهت دینی ودنیوی بالجمله فضائل عالیه‌یی متکفل

واساسات علم وحكمتی شامل اولماسیدر .

اجتماعی ، اقتصادی ، سیاسی ، ادبی ، نه قدر قواعد وار ایسه اساساتی قرآنده بولونور . اویله بر محیط معرفتدن نبعان ایدن بر دینی ادیان سائره یه قیاس ایتمك بویوك بر حقسزلقدر . عالمك معلم اعظم فضل وعرفانی كلام مجیددر . عمر بشرك تمادیسی مدتجه اشتغالات عقلیه نتیجه سی اولارق هزاران مشكلاتله آنجق معلوم ایدیلن حادثات حكمیه كتاب مبینده بلاتكلف مكشوف اولارق بولونور .

ذهنلر وقتیله هپ غوامضی احاطه ایده جك درجه ده توسع ایتمه مش اولدیغندن حقایق مندرجه سنه تمامیله وقوف حاصل اولمامش ایدی . مؤخراً علوم و فنون ترقی ایتمكله درمكنون حالنده اولان اعجازلری برر برر شعشعه نثار بدایع اولدی .

حكمیات قرآنیه دن بری ١٣٣٩ سنه مقدم هیچ بر بشرك خاطرینه خطور ایتمه مش بولونان حركت ارضك آیتله بیلدیرلمش اولمسیدر . آیت شودر :

[وتری الجبال تحسبها جامدةً وهی تمر مر السحاب]

معنای شریفی :

سن جبالی ثابت ظن ایده رك كوریورسك او ایسه بلوط كبی كچوب كیتمكده در .

جبالی حركتسز ظن ایتمك ایچین ناظرله جبالك آرالرنده كی مسافه نك دائما ثابت ولایتغیر اولماسنه بو ایسه جبال ایله برابر ناظر مذكورك دخی یعنی عموم كرهٔ ارضك حركت حالنده بولونماسنه وابسته در .

ارضك حركتنی بیان ایتمك ایچین بوندن ابلغ بر اشارت اولاماز . اولبابده هیچ بر فكر ومطالعه نك هیچ بر دماغی زیارت ایتمه دیكی بر عصرده و خصوصاً بت پرستلك رواجكاهی اولوب جهل ایله مشبوع اولان مكهٔ مكرمه ده پرتونثار حكمت اولماسی معجزه دكلده نه در ؟ [والشمس تجری لمستقرلها] آیت كریمه سنك شمسك حركتنه دلالت ایتمه سی كذا او قبیلدن بر معجزه در .

بو حركت آراء عتیقه اصحابنك ظن ایتدكلری كبی

كيجه ايله كوندوزى وجوده كتيرمك ايچين ارضك اطرافنده بر حركت دكلدر .

چونكه مستقر كلمه‌سى قرارگاه معناسنه اسم مكان اولمغله محورى اطرافنده‌كى حركتى مراد بويورلمشدر.

واكر مستقر كلمه‌سنك اوزرنده‌كى [ل] حرفى ظرفيت ايچين دكل [الى] كبى انتها ايچين اولديغى ادعا اولونورسه اوكا ديكر جوابمز واردر .

شويله‌كه شمسك [الجاثى على ركبتيه] برجنك معلوم اولان بر يلديزينه دوغرى اجرا ايتمكده اولديغى بر حركت انتقاليه‌سيده واردر .

ايشته آيت مذكوره شمسك او حركت انتقاليه‌نك منتهاسنده يكى بر مركزيت تشكيل ايده‌جكنه دال اولمغله دها بويوك بر معجزه اولمش اولور . هرحالده طاغلرك حركتنه دائر اولان اولكى آيتك يوم قيامته عائديتنى وشمس حقنده‌كى آيتك حركت يوميهٔ ظاهريه‌سنه دلالتنى ادعا ايتمك بويوك براثر ذهولدر .

حاصل كلام: ارض ايله شمسك حركت حقيقيه‌لرينى

الك اول خبر ويرن كلام اللهدر .

سيارات ايله توابعنك تشكلى حقنده‌كى [لاپلاس] نظريه‌سنك ردينه قيام واصرار ايتمه‌يشمزك بويوك سببى مذكور نظريه‌نك آيت قرآنيه مدلولنه توافقيدر.

آيت شودر : [ان السماوات والارض كانتا رتقاً ففتقناهما] مضمون شريفى : سماوات ايله ارض بربرينه متصل ايديلر. بز اونلرى بربرندن آييردق. بو آيتك زمان نزولنده هيئت علمنه واقف غاليله‌مى ؟ يوقسه كپلرمى ؟ قوپرنيقمى ؟ وار ايدى . او زمان لاپلاس نره‌ده ايدى ؟

متعصبين عرب وقتيله قرآنك فصاحت وبلاغتنه قارشى سجدهٔ اطاعته واردقلرى كبى جمهور حكما دخى او احوال فلكيه‌يى الك اول اختيار ايدن كلام اللهك قدسيتنه قارشى سجدهٔ ايمان وتصديق ايفاسنه كنديلرينى مديون بيلمليدرلر .

شیخ اکبر محی الدین حضرتلری تفسیر شریفنده سمانك اساساً برجوهر لطیف اولدیغنی بیان بیورمشدر. او جوهر لطیف حکمانك مدار کلاملری اولان سحاب مضیدن باشقه نه اولابیلیر؟ هیچ برتلسقوبه مالك اولمایان وفلکیون کبی اوقاتی ترصداته حصر ایتمه مش بولونان برشیخ، برعالم یوزلرجه سنه مقدم سما حقنده انجق بوقدر معلومات ویره بیلیر. بو فکر و مطالعه سیده شو آیت قرآنیه یه موافقدر: [ثم استوی الی السماء وهی دخان] برکتاب سماوی بیك اوچیوز کسورسنه مقدم نازل اولوبده ماهیت سماوات حقنده بودرجه ده فنه وبوکونکی اقوال حکمایه مطابق اخباراتده بولونورسه اونك معجزه لکنه حکم اولنمزمی؟ حکمیات سائره سی شویله دورسون بوقدری بیله معجزه لکنك ثبوتیچین دلیل کافیدر. بویله بر کتابك تعلیم ایتدیکی دینه دین حق دینمزمی؟ علوم وفنونك ترقیسیله وبرخیلی نامدار حکمانك اجتهادات شاقه سیله انجق کشف اولونابیلن حقایق چوق زمان

مقدم بسط وبیان ایدن کلام مجیدك وبومناسبتله رسول اکرمك عظمت قدروشانلرینه حیران اولماق ممکنمیدر؟

بز روزکاری واسطهٔ تلقیح یاپدق مآلنده اولان [وجعلنا الریاح لواقح] آیت منیفه سنك مفهومی زمان قدیمده معلوم دکلدی. زراعتدن محروم اولان مکهٔ مکرمه وادیسنده یاشایانلرك علم نباتاتك شوکبی اینجه لکلرینی بیلمه لری نصل ممکن اولابیلیردی؟ خصوصاً او زمان اجهلیتده.

بر قاچ عصر صوکره بیله مفسرین کرام آیت مذکوره نك تفسیرینی خوف وتردد ایچنده یازمشلردر ظن ایدرز.

وقتاکه نباتات علمی ترقی ایتدی. روزکار واسطه سیله برنباتك بزری دیکر برنباته تلقیح اولونابیله جکی ثابت اولدی، آیت کریمه نکده علویت اعجازکارانه سی میدان علانیته چیقدی.

شمدی دینه بیلیرکه ذات پاك مصطفی اوکبی آیتلرك

مفهوم حقيقيلريني نيچين هركسه بيلديرمدى . چونكه امور جهاد وتلقين عبادله مشغوليت مناسبتيله بوحقايقك هرپارچه‌سنه تفصيلات ويرمكه وقت مساعد اولمامشدر. الك بويوك سببي ايسه ناسك اوقدر مسائل عاليهٔ حكميه‌يي احاطه ايده‌بيله‌جك برسويهٔ عرفانه چيقمامش اولماليدره.

حديد حقنده نازل اولان آيت دخی شايان دقت اولمغله بوراده ايراديني مناسب كوردك: [وانزلنا الحديد فيه بأس شديد ومنافع للناس] .

مضمون عاليسى: هم بويوك برقوهٔ تخريبيه‌يي همده منافع كثيره‌يي حائز بولونان حديدى بز خلق ايتدك. قرآن بالجمله مجوهرات واحجار نفيسه‌يي براقوب صورت مخصوصه‌ده دميرك خواص ومحسناتندن بحث ايتمسى پك زياده جاى دقتدر. وزمان نزول آيتده دمير او وصفه سزا هيچ برهنر هيچ براثر كوسترمه‌مش ايدى. اولا تخريب استعدادى بعض آلات جارحه‌ده استعمالدن عبارت ايدى .

حالبوكه اووقت هر بر جنكجى بر صوپه‌يى بر آلت حربيه مقامنده قوللانارەق اونكله‌ده بر خصمنى قهر ايده‌بيليردى .

منافع بخشنه كلنجه: اوائلده دميردن منتظر اولان محدود واهميتسز خدمتلرى باقرله‌ده تأمين ايتمك ممكن ايدى. شمدى ايسه طياره، طورپيل، تحت البحر، طوپ كبى مدهش و مخرب آلتلر هپ دميردن معمولدر . كذا ، واپور شمندوفر ، اوتوموبيل ، تلغراف كبى منافع عظيمه‌سى ميدانده اولان لوازمات دمير سايه‌سنده وجوده كليور . بوندن ماعدا معادنك اكثريسى وجود انسانى‌يه مضر اولديغى حالده ايچلرندن حديدك عضويت ايچين نفع عظيمى معلوم وغير منكردر. زمان ماضيده دمير قرآنك اووصف عظيمنه لايق بر اثر ابراز ايتمه‌ديكندن دينه بيليركه : اووصف ، محير عقول آثار غريبه ابرازى خصوصنده آلديغى بو كونكى شكل ترقى‌يه اشارت اولمغله الك بويوك بر معجزه‌در .

حكميات قرآنيه پك چوقدر . بوقدرينك بيانني كافى كوردك .

نتيجهٔ كلام :

مجازات اخرويه خوفنى برطرف ايتمك ايچين ايكى طريق واردر . برنجيسى صلاح و سلامت قلب، ايكنجيسى دياتى افكاردن عبارتدر . ماديون ايكنجى طريقى اختيار ايتمشلردر .

(اخلاق)

اخلاقى وجوده كتيره‌ن شئ برطاقم عادتلرمش دين اخلاقه مغاير اولوب اخلاقى اضرار ايدرمش . دين جانيلرى عفو ايدرمش . بر دينسز بويله بر عفوه مظهر اولامايه‌جغنى بيلديكچين اخلاقه دها زياده رعايتكار اولورمش . ايشته كافرلر دين ايله اخلاق اراسنده‌كى مناسباتى بويله بولويورلر، وبويله اكلايورلر . اديان سائره‌يه قاريشه‌ميز . فقط دين اسلامده كناه عفو ايتديرمك يوقدر، كناهى عفو ايده‌جك اولان يالكز الله عظيم الشاندر وعفوى اولديغى كبى عذاب وعقابيده واردر .

جناب حق طرفندن انسانلر ايچين روا كوريله‌جك اولان مكافات ومجازاتلر دنياده هيچ بر قول واسطه‌سيله نه تزييد اولونور نه‌ده تنقيص . تزييد و تنقيص ايچين واسطه انسانك يالكز كندى عمليدر . دين اخلاقه

مغایردر، دین اخلاقی اضرار ایدر سوزلری حرص و حسد منبعندن صدور ایتدیکی محتاج بیان دکلدر. بونك مناقشه‌یه دکر یری یوقدر.

دینسزلر اخلاقه دها زیاده رعایتکار اولورلر سوزی سویله‌نیرکن اولبابده شخصی پك آز امثله کوسترلسه بیله دیه‌جکزکه اوده دیندار بر ماضینك یادکار ارثیسی، دیندار بر محیطك وکذا دیندار بر تربیه‌نك بقیهٔ انعکاساتیدر.

اخلاق حسنك منشیٔ دین دکلدر عادتدر ویاخود وظائف متقابله‌در کبی سفسطه‌لری ناصل قبول ایده‌بیلیرز؟ وحشت عمومیه عصرلرنده عاداتده، معاملات متقابله‌ده هرکسك کندی منفعتی ایچین آخرك حقوقنه تجاوزدن و وجودینی محو ایتمکدن عبارت ایدی. بویله مشئوم عادات و معاملاتك پرورده ایله‌دیکی اخلاقدن نه خیر بکله‌نیر؟

اقوام سالفه‌نك پك چوغنده سرقت، یلان سویله‌مك، یان کسیجیلك، غصب اموال، قتل نفوس عادات ممدوحه‌دن عد اولنوردی.

بعض اقوام آراسنده بابانك کندی قیزینی و برادرك کندی قیزقارده‌شنی نکاح ایتمسی مقبول ومباح صاییلیر ایدی. اولادینی قتل ایدن، انتحاری شجاعت صایان انسانلرده کلوب کچدی. معبودلرینی ممنون ایتمك ایچین ابنای جنسلرینی دیری دیری آتشه یاقان، صویه آتان، قویون کبی کسوب قربان ایدن ملتلرده بولوندی. بو وحشتلردن، بوشناعتلردن ناصل حسن اخلاق اکتساب اولونور فنا عادتدن یالکز فنا اخلاق تحدث ایدر. شر دائما شری تولید ایدر. پیغمبران عظام، اولیای کرام کبی رهبرلر رهنمالر اولماسیدی بشر کندی کندینی الی الأبد اصلاحه مقتدر اولامازدی.

دیانت دشمنلری اخلاق ایچین بعضاً مدنیتی اساس اتخاذ ایدرلر. برچوق اقوامك ادوار متتابعهٔ مدنیتلرنده اخلاق و مدنیت سویه‌لری اراسنده عظیم مباینتلر

مشاهده اولونمش واولونمقده بولونمشدر .

بوكون مدنيتك ترقيسى نسبتنده اخلاقسزلغكده بعض كونا تبديل اشكال ايله تزايد ايتديكنى كوريورز. اوروپاده رومانجيلغى توليد وايجاد ايدن عشق وعلاقه فاجعه‌لرى هپ عصر تمدن آثارندن دكليدر؟ سرقتلرك اك مدهشى، ساخته‌كارلغك انواع غريبه‌سى، قمارلر ، انتحارلر، سفاهتلر هپ مدنيتك ترقيسيله ترقى ايتميورمى؟ اليوم متمدن عنوانى غصب ايتمش برملت كندى قوتنه كووه‌نه‌رك كوچوك كورديكى ديكر بر ملتك اوزرينه يوكله‌نوب درلو درلو بهانه‌لر ايله اونك حريتنى محوه چاليشديغنى كوريورز .

هر كوجى يتن ملت اوته كى ملتك افرادينى كندى كوله وخدمتكارى مقامنده استخدام ايده‌رك چاليشوب قازانديغنى الدن الير. فضله اولارق او بيچاره معصوم ملتى دينندن تبعيد ايچين محض حيوانيت اولان فحشياته حريت ناميله كنيش كنيش ميدانلر آچار . و ايشته

مدنيته نائل ايتدم دير. اخلاقه اساس اولان بومدنيتميدر؟

ماده‌يه طاپنانلر بونلرى هپ خوش كورورلر . فقط پت پرستلك كبى مجوسيلك كبى باطل اعتقادلرى قالديروب يرينه پاك ونزيه بردين حقى يرلشديرمك ايچين وقتيله چاليشمش وهيچ برفردك جانه ، مالينه، حريتنه تجاوز ايتمه‌مش اولان برملتى حقسز كوروب تنقيد ايدرلر تعصبله اتهام ايدرلر . بوفكر و مسلكى وبوحسياتى طاشييانلرده وجدان واردر دينيله بيليرمى؟

مدنيت نام مستعاريله ياد اولونان اعجوبه صنايعه ترقى ويره‌رك بعض آثار نافعه وجوده كتيرديكى غير منكردر. انجق اوكا قارشى معلوم اولان مهلك ومخرب آلتلر دخى ايجاد ايتمشدر . خيرلرى شرلرينه طاره طار تقابل ايده‌بيلير . او شرلرى نتايجندن برى خلقت عالمدنبرى مثلى كورولمه‌مش اولان حرب عموميدر. حرب عموميده يكرمى ميليوندن زياده انسان ضايع اولدى . محو وخراب اولان خانمانلرده او نسبتده .

بوندن اکلاشیلیرکه طمعکارلق ، حقد وحسد ، خود پسندلك کبی سیآت اخلاق نتیجه‌سی اولان خونخوارلق مدنیتله تناقص دکل تزاید ایتمشدر . اکر انسانلر دیانت حقیقیه‌یه رعایتکار اولسیدیلر بو فجایع ظهوره کلمزدی . حکمانك قوهٔ علمیه‌لریله ملتلری طریق هدایته سوق ایتدکلرینی ادعا ایلمك دخی بویوك برغفلتدر .

ذکالریله جاهل ملتلری کندیلرینه بندایتمش حریص اقبال برطاقم حکیملر کلوب کچدیکی صحیحدر . ایرانیلرك ژردشتی ، هندلیلرك بوداسی ، چینلیلرك قونفوسیوسی هب او قبیل حکیملردر . بونلرك خاصهٔ عقل ایله بولوب اورتایه قویدقلری قانونلر هیچ بروقت انسانلری دیندن مستغنی ایتمه‌مش و ترقی‌یه نائل ایله‌مه‌مشدر .

مادیونك براجتهادلری دها واردر :

الله قورقوسی هیچ برزمان اخلاقه اساس اولامامشدر بوکا قرون وسطی شاهددر . اوزمان خلق

الله قورقوسنك دهشتی آلتنده تتره‌دیکی حالده اك مدهش جنایتلری اك فجیع اخلاقسزلقلری اجرادن کیری دورمیورلردی .

شبهه‌سزدرکه بوادعا صاحبلری سوزلریله کندی ملتلری بولونان اوروپالیلری اتهام ایتمك ایستیورلر . فقط طرز افاده‌دن عمومیلك منفهم اولمغله رفع ابهام ایچین بوبابده برقاچ سوز سویلمکه مجبورز شویله‌که : الله قورقوسی هرزمان حسن اخلاقی تأسیس ومحافظه ایده‌بیلیر . اکر اولبابده عدم موفقیتی کورلمشسه مدنیت کاذبه‌نك معارضنه ومخالفتنه دوچار اولمش اولمسنه حمل اولونمالیدر .

قرون وسطی‌ده سرزدهٔ ظهور اولان فنالقلر ایسه هب دیانت صحیحه‌نك بیلنه‌مه‌مسندن ورعایت اولونمامسندن نشئت ایتمشدر .

عجبا اوزمانکی قورقو الله قورقوسیمیدی؟ یوقسه متجبر بر طاقم رؤسای روحانیه‌نك اشکنجه‌لری

قورقوسيميدى ؟ كرك فرد وكركسه جمعيت اوزرنده
اولسون هر نراده حقيقى ديانت اجراى حكم ايتمشسه
اوراده اخلاق حميده وحقوق محافظه ايدلمشدر. مستثنا
حاللر بو قاعدهٔ عموميه‌يى نقض وفسخ ايده‌مز .

حكومات اسلاميه‌نك اك پارلاق دورلرنده مملكتلرينك
اوته‌سنده بريسنده ساكن اولان برر آووج يهودى
و نصارانك قيللرينه دوقونلماديغى اليوم پايدار اولان
موجوديتلريله ثابت اولوب بو ايسه ديانت جليلهٔ اسلاميه‌نك
متكفل اولديغى حمايهٔ حقوق ومتصف اولديغى انصاف
ومروتدن نشئت ايتمشدر .

ايشته ديانت صحيحه و اوندن ملهم اولان الله
قورقوسى بوكبى عاليجنابلقلر كوسته‌رير. بو عصر تمدنده
بعض ملتلرك اسلام حقنده روا كوردكلرى امحا
سياستنى وقتيله حكومات اسلاميه‌نك ملل سائره حقنده
روا كورمه‌ملرى محضاً الله قورقوسندن منبعث اولمشدر.
الله قورقوسى آخرته عائد اولوب اسلاميتده اخلاقى

محافظه ايچين دنيايه عائد برده حدود شرعيه قورقوسى
واردر .

بوندن آكلاشيليركه اسلاميت كمالات انسانيه ايله
اتصاف غايه ومقصدينى هر وجهله تحت تأمينه آلمشدر.

فخر الانبيا اولان محمد مصطفى حضرتلرى بن
انجق مكارم اخلاقى اتمام ايچون ارسال اولوندم معناسنده
اوله‌رق [انما بعثت لاتمم مكارم الاخلاق] بيورمشدر.
بو اعتبارله احكام اسلاميه‌يه رعايت ايدن جمعيتلرده ،
جماعتلرده اخلاقسزلق بولونماز . تاريخ شاهددركه
هانكى برقومده قواعد دينيه‌يه رعايتده اهمال اولنمشسه
او قومك اخلاقى بوزولمش كنديسيده محو اولمشدر.
عربلر اساساً هيچ برشى دكل ايكن اخلاق اسلاميه‌يى
اكتساب ايدنجه مظفريات متواليه ايله هر طرفى زير
حكملرينه آلديلر. لسانلرينى ، دينلرينى بلاد مغربه ،
قافقاسيايه ، چينه ، هندستانه ، تاتارستانه ايصال ايتديلر.
مؤخراً امويه ، عباسيه دولتلرى نشئهٔ غالبيتله مست

اولوب اخلاق دینیه‌یه مبالاتسزلغه باشلایجه محو ومنقرض
اولدیلر .

اخلاقك دینه احتیاجنه و دینك اخلاقه نفع وفائده‌سنه
بوندن بیوك دلیل اولاماز .

عوامی آراسنده مسلك مادی انتشار ایدن
اقوامده ترقی وتعالی‌یه مانع بر سوری عواملك پیدا
اولدیغنی کوریورز ، بو کون اك مستولی اك مترقی اك
متفوق واستفاده‌یی اك ایی بیلن انکلیزلردر . چونکه
مملکتلرنده مذهب کفر ومادیت پك آز انتشار ایتمش
و دیانته زیاده رعایت ایدلمکده‌در .

بالعکس کتله‌ٔ عوامی آراسنده مادیلك ، دهریلك اك
زیاده منتشر اولان ملتلر محاربه‌لرنده پك الیم آنلر
یاشامشلردر . چونکه دینسز صنفنه منسوب افرادده وطن
وفداکارلق حسلری مفقود اولوب اونلرده ذوق حیاتی
محافظه‌دن باشقه بر حس قالماز .

مسلك مادیونه سلوك ودیندن تجرد ایدن عوامهانکی
ملته منسوب اولورسه اولسون لوازم اخلاقیه‌یی غیب
ایتدیکی امثالیله مثبتدر ، اونلرده رونما اولان حاللر
شونلردر : سعادت غیره حسد ، رفاهه تحسر ، یأس
و حرمان ، انارشی ، جنایته میل ، بهیمانه سفاهت
و نهایت انتحار .

(تصوف)

عقل محسوسات خارجیه اوزرینه یاپیلان محاکماتی تقدیر ایچین بر میزاندر. فقط حقایق مستوره‌یی کشف ایتمك هم عقلك همده حواس ظاهره‌نك اقتداری خارجنده اولمغله بونك ایچین نسخهٔ کبرای خلقت اولان انسانده باطنی اولارق باشقه بر قوت، بشقه بر واسطه موجوددر.

او واسطه ایسه ظواهردن نظری قطع وبوتون قوهٔ روحیه‌یی ذات ذوالجلاله توجیه واوكا حصر تفكر ومراقبه‌دن عبارت اولدیغی ینه لطف مخصوص اولارق انبیای عظام، اولیای کرام کبی بیوك انسانلره تعلیم بیورلمشدر.

مفخر موجودات افندیمز طرفندن اصحاب کرامنه تبلیغ

و تعلیم ایدیلن شو حقیقت دائره‌سنده مؤخراً کلن اعاظم امتك همتلری اثری اولارق تسهیل تحصیل ایچین بعض آداب واصول تنظیم ایدلمکله قواعد اساسیه‌دن علم جلیل تصوف وارکان عملیه‌سندن بر طاقم طریقتلر حصوله کلمشدر.

بر مرشد کاملك خدمتنده طاعت وعبادتله و آداب طریقت دائره‌سنده سیر و سلوك ایله تزیین ذات وصفات ایده‌رك انسان کامل اولمق فنافی الله مرتبه‌سنه ودها عالی مرتبه‌یه چیقمق ممکندر. مرشدك تك بر نظره‌سیله‌ده او موفقیتی احراز ایتمش اولانلر چوقدر.

انجق هر حالده رهبریٔ توفیق و استعداد خدا داد شرطدر.

شمدی کله‌لم تصوفك جهت حکمیه‌سنه:

روح نور الاهیدن بر لمعه‌در. جسمده بولوندیغی مدتجه مناسبت ازلیه مقتضاسنجه اونكله احكام و آثارینی کوسته‌ریر.

مادياتله الفتی تزايد ايدرسه اذواق وهوسات نفسانيه غلبه‌سيله منشیء اولان عالم روحانيتدن تباعد ايدر.

بالعكس آلايش وآرايش ظاهره‌يه ميلی ازالوبده اصلنه توجه وتقرب ايدرسه قوهٔ قدسيه‌سی ترقی ايده‌رك خارقه‌لر كوسترمكه وحقيقتلر كورمكه مقتدر اولور . كرامات اوليا اوقبيلدندر . بو مزيتلر ايسه دين صحيح يولندن كلن مكارم اخلاق ومحاسن اوصاف ايله مترافق اولورلر .

برده هندستانده فقير تسميه اولونان بر طائفه واردركه اونلرده فوق‌العاده شيلر كوستره‌بيليرلر . اونلره صوفی ديمك جائز اولورمی ؟ . . . خير . چونكه هنر ومعرفتلری طريق ديانتدن كلمه دكلدر . بهايم كبی وحشت طاغلرنده كزرلر . مغاره‌لرده ، آغاج قوغوقلرنده عمرلرينی كچيررلر .

رياضت شاقه ايله وجناب حقك قوللرينه احسان بيورديغی نعم كوناكوندن كنديلرينی محروم ايدوب عالمدن تجرد وانسانلردن تباعدله الحاصل هر درلو

سفالته مألوفيت سايه‌سنده شعبده نوعندن بعض ايشلر ياپارلر . معرفةاللهدن محروميتلری سببيله فعلياتلری بی‌اساس بر سحر مرتبه‌سنده قالير .

صدقه ايله كچنمك مسلكنی ترك ايدوب بر كسب وكاره تشبثلری آننده قوهٔ روحيه‌لری كبی هنرلريده محو ومنقطع اولور .

لوازم انسانيتدن نصيبی اولمايان اوكروه خذله‌نك ، او بدمايه‌لرك نه كنديلرينه نه‌ده باشقه‌لرينه فائده‌لری يوقدر . فائده‌لری اولمق شويله دورسون ، سيآت وسفالتله كمراه اولان ملوث طبيعتلردن فرقسز اولمغله وجودلری انسانيته مضردر .

ماديونك تصوفه اعتراضلری :

بونلر ديرلركه تصوف عقلك ايجاباتنه التفات ايتميوب يالكز حس وجدانيلرينی بدرقهٔ حقيقت اتخاذ ايدنلرك كاريدر. صوفيلرك ادعا ايتدكلری حالت كشف وشهود مبهم بر فرضيه‌در . تصوف مسلكنده اولانلر

کندیلرینی هر نوع مجاهداتدن آزاده کوروب عطالتده قالیرلر .

اکر معترضلرك مقصدلری تصوفك عقلی اولمادیغنی سویله‌مك ایسه ، واقعا اسلامیتده تصوف حکیملرك نتیجهٔ عقل وفکرلری اولان مادیاتدن دکلدر . فقط بالجمله قواعد حکمیه‌یی جامع اولان دیانت محمدیه ایله شرفوارد اولمش بر ودیعهٔ سماویه اولمغله شعاعاتیله مستنیر اولان هر عقل سلیمی درجهٔ علیای فیض وکماله واصل ایلر. او حالده ایجابات عقلیه‌دن انحراف نراده قالیر؟ بر صوفی یالکز حسیات وجدانیه‌سنی رهبر اتخاذ ایتمز اوهامه قاپلمز. بو بابده‌کی اسنادات دخی افترادر. چونکه او صوفی اکر حقیقی صوفیلردن ایسه پیشکاه بصیرتنده هیچ یا کلماز کشف ومشاهده‌ده موجود اولور. عطالت بخشنه کلنجه: هر کس صوفی اولاماز. وصوفی اولنجه‌ده مادی و معنوی هیچ بر مجاهده‌دن آزاده بولوناماز.

چونکه اسلامیتده عطالت بر صفت مذمومه‌در . (لارهبانیة فی الاسلام) اسلامیتده راهبلك یوقدر . کسب وکار ایله مشغول اولان بر کیمسه‌یی الله سور دیه‌رك سعی وعمله تشویقات واردر. اویله اولان دینده عطالت اولماز.

اکر صلحادن بر ذات مدت عمرینی ارشاد عباد ایله زهد وتقوایه حصر ایدرده اهل خیرات ویا حکومت او ذاتدن کوردکلری حسن حال ومحاسن خصال سببیله اعاشه‌سنه مدار اولمق اوزره طیب خاطرلریله کندوسنه معاونتده بولونورلرسه بونك نراسنه اعتراض جائزدر .

حکمانك باطل مذهبلری وفلسفه مسلکلری نظر اسلامیتده تصوفدن عد ایدلمز . اسلامیتده تصوفك و هر نوع طریقتك استنادکاهی شریعت طاهره‌در. اوندن قوت آلیر.

شریعت مطهره احکامنه منافی اولان بر سوز طریقتدن صاییلماز. شیخ اولان ذاتك قول وفعلی دیانت محمدیه‌یه مطابق اولمالیدر. تصوف بر علم حالدر. اقوال ایله تحصیلی محالدر .

سیر وسلوك ایله وبر مرشد كاملك دستكیری انظاریله الده ایدیلیر . مقامات اولیایه وصول مجاهده نتیجه‌سی اولوب مشاهده ایله بیلنیر . تعریفات، الفاظ وتعبیرات ایله بیلنمز. صوفیانه اصطلاحات ایله ایضاحات اعطاسی منتج یقین اولاماز .

كورمك لازمدر [لیس الخبر كالعیان] ایشتمكله كورمك بر دكلدر .

مشایخ كاملین كوردكلری احوال روحیه‌یی و نائل اولدقلری مقاماتی ممكن اولدیغی درجه‌ده كتم واخفایه سعی ایدرلر. اكثریتله حال حیاتلرنده هر كسه هرنا كسه افشا ایتمزلر .

ابن كچنظران در طلبش بی خبر آند
انكس كه خبر شد خبری یاز نیارد

زمانمزك بعض ساخته شیخلری واردر كه هنوز امور دینیه‌لرینی ومقتضیات مذهبیه‌لرینی تمامیله بیله‌مدكلری وحقیله ادراك ایده‌مدكلری حالده صوفیلقدن دم وورورلر .

معلومات فروشلق ایتمك ایچین مقامات روحانیه‌دن نفس وروحك احوالندن بحثه قالقیشیرلر. خبر ویرمكه یلته‌نیرلر. كندیلرینی بین الانام صاحب فضل وكمال كوسترمك ایچین هم ضال وهمده مضل اولورلر .

جناب حق جماعات اسلامیه‌یی او كبی جهله‌نك شرندن حفظ ایله‌سین .

(وحدت وجود)

خلق وخالقه دائر بحث ونظر خصوصنده ایکی مسلك فلسفی واردر . برنجیسی : واجب الوجود ایله ممکن الوجودی اوصافجه متباین ایکی مختلف حقیقت اولارق فکر ومطالعه ایدنلرك مسلکلری اولوب تنویه تسمیه اولنور . افلاطون وارسطو کبی قدیم یونان حکماسنك مسلکلری بو ایدی .

ایکنجیسی : خالق ومخلوقی شیء واحدك جوهر وعرضی ویاخود ایکی طرز تجلیسی کبی عد واعتبار ایدنلرك مسلکیدرکه بوده وحدت وجود نامیله یاد اولونور .

وحدت وجوده معتقد پك چوق حکما کلوب کچمشدر. شمدیده بو مسلکك طرفدارلری پك زیاده‌در.

[هندستانده وحدت وجود] :

شرقده دین ایله فلسفه بربرندن آیریلمامشدر . هندستانده اك سربست مسالك فلسفیه بیله [بودا] مذهبیله آز چوق مناسبتداردر .

بودا مذهبنك اساسی وحدت وجوددر . بو مذهبده اولانلر دیرلرکه علت اولی بر وجود اولوب کائنات هپ اوندن عبارتدر . هر شیء اوندن ظهور، اونکله تکامل واوکا رجوع ایدر .

دکز کندیسنی وجوده کتیرن صودن بشقه برشی دکلدر. طالغه، طامله ، کوپوك دنیلن شیلر صورت اعتباریله بشقه بشقه شیلر ایسه‌ده ماهیتلری بردر . خالق دخی مخلوق صورتنده وجوده تمثیله اصلندن انفکاك ایتمز او روحدر . روحده اودر . هیچ بر واسطه‌یه محتاج اولمقسزین شکلدن شکله کیرر . کونش بردر. فقط صویه‌عکس ایدنجه تعدد ایدر. نورالوهیت دخی صور مختلفه تحتنده نمایان اولور

[قدیم یونانستانده وحدت وجود] :

رواقیون نامنده‌کی زمرهٔ حکمایه کوره کائنات جسم ایله روحدن عبارتدر . او روح کائناتك هر جزئنه نافذ، هر جزأنده حاکمدر. منبع وجوداودر. هرشیٔ اوندن ظهورواوکا رجوع ایدر . کافهٔ ارواح وقوا او روح کلیدن منتشر اولان بر عنصر ناریدن ظهور ایدر. روح کلی عالمده مشهود اولان کافهٔ حرکاتك مرکزی وکافهٔ عقولك منشئیدر . اسکی اسکندریه مدرسه‌سی منتسبلری دیرلردی‌که کائنات حقیقت الهیه وجهله نسق پذیر اولشدر . عالم شهود حقك صورتیدر . وفقط عالم ایله اوندن ظهور ایدن حادثات ذاتلری اعتباریله بر ظل موهومدن بر نمایش کاذبدن بشقه بر شیٔ دکلدر . سلسلهٔ مخلوقات هپ جناب حقه‌منتهیدر. چونکه اونك برصورتی‌وبر اثریدر.

بلکه‌ده وحدتدن استنباط کثرتله اونلری تکرار وحدته ارجاع ایدن بر قانون تجلی موجبنجه واجبك ممکنده ظهوری صورتیله تکثر ایتمش اولان وحدتك

کندیسیدر . الحاصل عالم وجود مطلقك کتدکجه قوتی غائب ایتمش اولان بر صورتی تعبیر دیکرله ذات‌الوهیتك تنزلیدر . بو مدرسه منتسبلری یالکز وجود حقی تصدیق ایله اوکا حصر فکرومحبت‌ایده‌رك حیاتی وکائناتی انکار ایلیورلر .

طاعات وعباداته فائده‌سز مراسم نظریله باقان، غایت تکاملی عشق‌الاهیده ارایان بر نوع مسلك تصوفده قرار قیلارلر .

(اوروپاده وحدت‌وجود):

[ده‌قارت] نام فرانسز حکیمنك تلمیذلرندن (مالبرانش) ك فکر واعتقادینه کوره عالمده یالکز برعلت مؤأثره واردرکه اوده جناب حقدر. علل‌تالیه برر قوری اسمدن عبارتدر. اجسام بالذات حرکتدن عاجز امتداداتدن بشقه‌برشی اولمایوب ارواح و اشباحی متمادیاً تحریك ایدن جناب حقدر . ارواح و اشباح حقایق متعینه جمله‌سندن اولمایوب وجود باریٔنك صور

واطوار مختلفه‌سندن عبارتدر .

کائناتی دولدوران مخلوقات ایله ثوابت وسیاراتك کافه‌سی حقیقتده وجودی اولمایان بر خیال بی‌مآلدر . برحقیقت وارسه اوده جناب حقدر . بوتون فیوضات وکمالات ذات حقده بولونور . محبته لایق اولان انجق اودر .

دهقارت اللهك وجودیله قائم ویکدیکرنده ممتاز [حیز] و [فکر] نامیله ایکی جوهرك وجودینه قائل ایدی .

اونك نظرنده جسم یالکز امتداد و مسافه‌دن عبارت اولمغله حیزدن مقصد مادیات اولان عالم جسمانیدر . فکردن مراد ایسه معنویاتدن اولان عالم روحانیدر . [مالبرانش] اجسامی هیچ مثابه‌سنده کورمکله علت وجود اولارق یالکز اللهی بیلیوردی . حالبوکه ینه دهقارتك تلمیذلرندن اولان [اسپنوزه] نام یهودی فیلسوف مصدر اشیا اولمق اوزره برمبدأ اولك وجودینه

قائل اولارق اوکا جوهر تسمیه ایدییور . مومی‌الیهك نظریه‌سنده روح ایله جسم اوجوهر حقیقتك بشقه بشقه صورتلریدر . اویله اولماسیدی یکدیکریله مناسبتده بولونمازلردی . بونلر جوهر اصلیدن بعید اولمادقلری ایچین اوکا مربوطیتلری ازلیدر . جوهر مذکوردن خالی هیچ بریر یوقدر . هرشیئك ضمننده مکنون یاخود تعبیر دیکرله کائناتك روحی مثابه‌سنده برقوتدر . مع‌هذا وجود حقدن عبارت اولان اوجوهر اصلیدن ارواح واجسامك ظهوری ادراك واراده تحتنده اولمایوب برقانون ضروریء انبساط وانکشافك نتیجه‌سیدر .

کوریلیورکه حکمانك بر قسمی وحدت وجود مسئله‌سنده ممکناتی انکار ایدیور . قسم دیکری خالقك وجودینی اقرار ایدرکن کندیسندن علم واراده‌یی نزع ایله هیچ منزله‌سنه ایندیریور .

مسالك مذکوره‌نك تفصیلا تنقیدینه کیریشیله‌جك اولورسه تبین ایدرکه هر بری جهات متعدده‌دن

خطالیدر وخللداردر . سوزك دوغروسنی مشایخ کرامزدن ایشیده بیلیرز .

مشایخ کرام صوفیه مسلکی :

اولا شوراسی معلومدرکه جناب حقه تصورله کائناتك خارجنده وجود ویرمك عبثله صرف ذهن ایتمکدر .

چونکه ذات بارینك وجودی حقیقتدر . فقط اویله بر حقیقتدرکه تصور بشره صیغماز. فکر قاصر بشر اونی احاطه ایده مز. حالبوکه او هر شیئ محیطدر [انه بکل شیئ محیط] .

بناءً علیه وجود خالقی اثبات ایچین تصور وتوهمی براقوب بر حد ثابت ومعینده دورمالیدر. اوحد ثابت ومعین ایسه نفس کائناتدر . حق لامکاندر دینیر . بو ایسه بر مکان مخصوصه مقید دکلدر دیمکدر. اوکا مکان قرارلاشدیرمق عظمت کبریائیسنی تحدید ایتمکدر بو ایسه خطای عظیمدر .

[این ماتولوا فثم وجه الله] آیت کریمه سندن مستبان اولدیغی اوزره الله عظیم الشان کائناتك هر نقطه سنده موجوددر .

هر بر ذره ده حقیقتین کوزلره قارشی مرئی و مشهوددر . [الله نورالسماوات والارض] آیت جلیله سندن دخی استنباط اولنورکه تختکاه جبروتیسی بتون سماوات و ارضدر . جلوه کاه قدرت و عظمتی عموم کائناتدر .

هر ذره ده موجود اولدیغیچین هر ذره یه ده حاکم مؤثردر . بو تعریفاتدن اکلاشیلورکه حضرت حی ذوالجلالی موجودات ممکنه دن بعید برقوهٔ مجرده و یاخود بر شخصیت خارجیه فرض و تصور ایتمکه محل یوقدر .

علی الخصوص [ونحن اقرب الیهم من حبل الورید] نص جلیلی جناب حقك نوع بشرله اولان نسبت قریبه سنی پك صریح کوسترمکده در .

وجود اعتباریله خلق و خالق بیننده‌کی مناسبتی
ایضاح ضمننده بعض متصوفین دیرلرکه وجود بردر
بردن زیاده اولمسی غیر ممکندر . فقط او وجودک
ظاهر وباطنی واردر . باطنی بر نوردرکه اوده عالمک
روحی مثابه‌سنده اولارق مابه‌القیامیدر . عالم بو نور
ایله مالامالدر. بوکا حد وپایان یوقدر. ابدی وازلی اولوب
حیات، علم، اراده، قدرت هپ اونکله قائمدر. مخلوقاتک
کورمسی، ایشیتمسی، سویله‌مسی اونورک سایه‌سنده‌در.
بلکه هر شي او نوردن عبارتدر . اشیانک طبیعتی ،
خواصی ، افعالی بو نورده‌در .

افراد موجوداتک کافه‌سی اونک مظاهریدر یاخود
صورظاهره‌سیدر. نورالوهیتک صفاتی برر دریچه مثابه
سنده اولان اعیان ظاهره‌ده نمایان اولور .

بوندن آکلاشیلیرکه نور ذات احدیت بالجمله
مکوناتک علت مندمجه‌سیدر. بوتون ارواح واجسامک
وبالجمله قوت وماده‌نک منشیء اول مصدر فیض ازلیدر.

کائنات، ذات حقک هم وجودی همده موجودیدر.
بناءً علیه اول ذات ذوالجلالک اثریده مؤثریده
کندیسیدر . معرفتیچین دلیلده مدلولده کندیسیدر.
طائفهٔ صوفیه اشیای موجوده ذات حقک تجلیاتیدر
دیمه‌لری اسباب مذکوره‌دن منبعثدر .

کذا مشارالیهم حضرتلری دیرلرکه وجود مطلق
بر بحربی پایانه تشبیه اولنورسه مخلوقات اونک امواجی
مثابه‌سنده اولور . بو تقدیرجه یالکز بر موجده
عموم دکیزلرک تأثیرات حکمیه‌سنی ارامق فائده‌سز
اولوب بونک کبی مخلوقاتک هر هانکی برنده قدسیت
الوهیتک وجودینی ظن ایتمک خطای عظیمدر .

مشایخ کرام صوفیه وحدت وجودی شرح
وتفسیر صددنده بعض حکما کبی حقیقت اشیایی انکار
کریوه‌لرینه دوشمزلر . وممکناتک کافهٔ محو وزواله
محکوم اولدیغنی علما ایله برابر قبول وتصدیق ایدرلر.
انجق او محو وزوال ذاتلری حسبیله اولوب یوقسه

جناب حقه نسبتلری اعتباریله وجودلری دائم وباقی اولدیغنی بیان ایدرلر. چونکه منشأ فیض اعظم باقیدر.

حکمانك تعریفلرنده ، تملیللرنده درکار اولان ذهوللریله برابر وحدت وجود فکرینه عطف نظر دقت ایتمه‌لری شایان تقدیردر .

الحاصل کائنات وکافهٔ موجودات برکلشن فیوضاتك ازهاری ، بر مخزن کمالاتك اسراری ، بر محیط عز وعظمتك امواج بی قراری اولدیغی شك وشبهه‌دن آزاده اولوب وحدت وجود ایسه بوندن عبارتدر .

بر وجوددر جمله اشیا عین اشیادر خدا
هپ هویتدر هویدا یوق خدادن ماعدا

مولانای جامی حضرتلرینك اثری اولوب مولانا ضیاء الدین خالد حضرتلری طرفندن تخمیس اولونان وحدت وجود منظومه‌سنك تبرکاً بورایه درجنی مناسب کوردك :

— ١ —

کرچه در صورت ذرات جهان جلوه کری
که در حور نماینده وکه در بشری

لیك چون ذات تو از زنك حدوث است بری
نه بشر خوانمت ای دوست نه حور ونه پری
این همه برتو حجاب است وتو چیز دیکری

ترجمه‌سی: اکرچه ذرات عالم صورتنده تجلی ایده‌رك كاه حوری وكاه بشر شکلنده نمایان اولورسك. اما شائبهٔ حدوثدن منزه اولدیغك جهتله سکا نه بشر نه ده حوری دیه‌مم. بو صورتلر سنی ستر ایتمش پرده‌لردر سن بشقه برشیسك:

— ٢ —

بهمه ذره بود نسبت و پیوند تورا
درهمه چیز توان دید خرد تورا
لیك در هر دو جهان نیست چو مانند تورا
هیچ صورت نتواندکه کند بند تورا
در صور ظاهری اما نه اسیر صوری

ترجمه‌سی: هر برذره ایله رابطه ومناسبتك واردر. عقللی بر کیمسه سنی هر شیده کوره بیلیر : لاکن هر ایکی عالمده مثل ومانندك بولونمادیغیچین شکل

وصورت سنی بندایده‌مز شکللراظهار ایدییورایسه‌که ده صور ظاهره‌یه اسیر دکلسك .

— ٣ —

نیست بی‌سوز تو در روی زمین هیچ دلی
نیست بی عکس رخت درچمن دهر کلی
نیست بی نشئهٔ عشقت به خرابات ملی
جلوهٔ حسن تو از شکل جداست ولی
میتوانی که بهر شکل کنی جلوه‌کری

ترجمه‌سی: یریوزنده هیچ بر کوکل یوقدرکه عشقکله پرسوزش اولماسین . باغ عالمده سنك عکس دیدارندن خالی هیچ بر کل یوقدر . هیچ بر شراب یوقدر که ایچنده نشئهٔ عشقك بولونماسین. جلوهٔ حسنك شکلدن مبرادر . فقط هر بر شکلده تجلی ایتمك الکدن کلیر

— ٤ —

نیست آن کوس اناالحقزده منصورتویی
به نیاز ارنی نعره‌زن طور تویی

منجلی تو و جوینده‌ٔ آن نور تویی
در مرایای نظر ناظر و منظور تویی
وحدت ذات توازوهم دویی هست بری.

ترجمه‌سی: [اناالحق] آوازه‌سنی چیقاران منصور دکلدرسنسك. [ارنی] نیازیله‌طورده‌فریادایدن سنسك. تجلی ایدن‌نورك‌صاحبیده، طالبیده‌سنسك. نظر آیینه‌لرنده ناظرومنظورك‌ایکیسیده سنسك وحدت ذاتك موهوم اولان ایکیلکدن مبرادر .

— ٥ —

خوبیٔ عشق بود خاص تو درکون ومکان
گاه در شیوهٔ یوسف‌شوی‌ای دوست عیان
گاه در کسوت یعقوب بر ویش نکران
میکنی جلوه نخست در رخ خوبان جهان
وانکه از دیدهٔ عشاق درومینکری

ترجمه‌سی: کون‌ومکان ایچنده عشق کوزللکی سکا مخصوصدر. برطرفدن حضرت یوسفك‌شیوه‌سیله کندینی

عیان ایدرسك. دیکر طرفدن حضرت یعقوبك شکل وقیافتیله‌یوزینه نظر ایدرسك. اوکجه عالمده‌کی محبوبلرك یوزنده جلوه نما اولورسك صوکره عاشقلرك کوزیله اونلری سیر ایدرسك

\- ٦ -

خالدا دعوی صاحب نظری چند آخر
هان نکردی به‌بر اهل حقیقت کافر
کوش کون نکتهٔ آن سرفنارا ناشر
کرتو از دیدهٔ عشاق نکردی ناظر
کیست جامی‌که کند دعوئی صاحبنظری

ترجمه‌سی: ای خالد نه وقته قدر نظرصاحبی اولمق دعواسنده‌بولونورسك. صاقین اهل حقیقت یاننده کفر ایله متهم اولمایه‌سك. فنافی الله سرینك ناشری بولونان ذاتك سوزینی دیکله: «ای ربم اکر سن عاشق کوزیله سیر ایتمك قابلیتنی کندیسنه بخش ایتمسیدك جامی کیمدرکه نظر صاحبی اولمق دعواسنده بولونسون.»

بعض مشایخ کرام واولیای عظام وجدواستغراق زمانلرنده مشهودلری اولان احوال خصوصیه‌لرینی منظوم و منثور برطاقم آثارایله‌بیان واظهارایتمشلردر. بالاده‌کی منظومه اوآثاردندر. [حسین بن منصور] حضرتلری [اناالحق] نعرهٔ عاشقانه‌سنی چیقاردی. ابو یزید بسطامی طیفور حضرتلری [سبحانی‌ما اعظم شانی] طرزنده دهنکشای کمال اولدی.

بونلرهپ‌وحدت وجوده دلالت ایدرشیلردر. شیخ محی‌الدین‌عربی حضرتلری [سبحان‌اللذی‌اظهرالاشیاء وهو عینها] زمزمه‌سیله تسبیح خوان اولدی.

کیمی [همه اوست] دیدی. وکیمی [لا موجود الاالله] کلمات درر بارینی وردزبان ایلدی.

شمدی شوراسی معلوم اولمالیدرکه اولیای ذوی‌الاحترامك هپ سوزلرینی لایقیله اکلامق انجق قائللریله همحال اولانلره مخصوصدر. سائر کیمسه‌لرك اونلرکبی الفاظ وتعبیرات قوللانه‌رق اثرلرینی تنظیره

قالقیشمالری تجویز اولوناماز. کمالسز برشیخ عالم سراپا اللهدر . دیه‌جك اولورسه بوتعبیریله جهلهٔ ناسی کفر وضلالته دوشورر. چونکه جاهل برکیمسه‌اوسوزلری ایشیدنجه ارتق حدود شرعیه‌نك لزومسزلغنه حکم ایدر.

ناظم امور عالم شرعشریف محمدی اولدیغنی اوبی‌چاره جاهل فهم وادراك ایده‌مز ، اوکرنمکده ایسته‌مز. کمراه اولور کیدر. محاکمهٔ عقلیه‌سی ناقص بر مرید شیخندن الدیغی ناقص ونا تمام سوزلرله اقتباس فیض ایتدیکنه ذاهب اولدیغنی رأی‌العین وبالذات مشاهده ایتدك حقیقت ایسه :

نه سویلین سویلدیکنی بیلدی نه‌ده دیکله‌ین نه دیکله‌دیکنی اکلادی . احمق متشیخلردن الله ملت اسلامی حفظ ایله‌سین .

(صاحب اثرك مختصر ترجمهٔ حالی)

صاحب اثر امین فیضی بکك [اثرحیات فیضی] نامنده مطبعه‌مزده باصیلان بر خاطرات رساله‌سی واردر . او رساله‌ده مندرج ترجمهٔ حالنك برنبذه‌سنی بعض معلومات عاجزی علاوه‌سیله بورایه درج ایتمکی مناسب کوردك : مومی الیه اصلاً موصل ولایتنده کائن سلیمانیه اهالیسندن اولوب [١٢٩٩] سنه‌سنده ملازم اول رتبه‌سیله استانبولده طوپجی مکتبندن باشهادتنامه نشأت ایلمش. وسنین عدیده مکاتب عسکریه معلملك و مدیرلكلرنده بولونارق پك چوق مستعد ضابط ومأمور یتشدیرمشدر . مؤخراً ترقی ایتدکجه طابور ، آلای ، لوا قوماندانلقلرینی احراز و متعدد دیوان حربلرده وقومیسیونلرده واشقیا ایچون متشکل دیوان حرب عرفیده اعضالق و رئیسلك ایدوب جمله‌سنده موفقیت تامه ابراز ایلمشدر . بغدادوموصل

ولايتلرينك ماليه، صحيه، معارف، بلديه دائرەلريچين دخی چوق نافع ايشلر كورمشدر. حيفا كه زمان استبدادده رفيقلری ترفيع ايتدكجه كنديسنك نائل اولديغی شیء يالكز نشان ومداليەلردن عبارتدر .

[١٣٢٠] سنه سنده ايفای حج ايچين حجازه كيدركن هندستانه اوغرايەرق اورادە، وايفای وحج زيارتدن صكره بر مدت سوريەده سير وسياحت ايدەرك بغدادە عودت ايتمش. موصلدە مير آلای رتبەسيله اوتوزبشنجی صحرا طوپچی آلايی قوماندانی ايكن متقاعداً چكلدكدن صكره ويانه وپارسه كيدەرك اوروپا عالمنی دخی كورمش ايسەده حرب عمومينك ظهوريله مارسيليا طريقيله عودت ايلەمشدر . حربك نهايتلرنده عراقك استيلايه هدف اولمسی اوزرينه موصلدن استانبوله هجرت وجزئی اولان تقاعد معاشيله اسكدارده برخان اوطەسنده اختيار اقامت ايلدی. او وضعيتده ايكن اول وآخر سبقت ايدن مشاغل ذهنيەسنك كثرتيله فالج علتنه اوغرايەرق خسته خانەلرە دوشدی.

بو رسالەنك طبع ونشری او زمانه مصادف اولدی . خستەلغنده دخی معارف اوغورنده فداكارلقدن كيری دورمامسی خصوصاً رياضيات، ادبيات، حكميات كبی مختلف ومتباين فنلرده آثار متنوعەسيله نفع ناسه چاليشماسی بالوجوه سزاوار ستايشدر. آثار منتشرەسی پارسده ايكی جمعيت علميه طرفندن مظهر تقدير اولمغله وقوع بولان رجا و التماس اوزرينه مذكور جمعيتلرك اعضالغنی قبول ايلەدی. نزدنده هر ايكی جمعيتك ديپلوما ومداليەلری موجوددر .

ترجمهٔ حالی پارسده چيقان مجموعهٔ بين الملك ٣٠ حزيران ١٩٢٢ تاريخلی نسخەسندەده فطوغرافيله برابر نشر اولوندی. هيئت اجتماعيەمز ميانندە بوكبی ذاتلرك كورولمسی موجب ممنونيتدر. جناب حق بويله فداكار اصدقای ملك وملتی بالجمله امور خيريەدە موفق بيورسون امين . .

نجم استقبال مطبعەسی صاحبلری

احمد حمدی ـ محمد جمال

تصحیحات

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١١	٣	بیورمشدی	بیورمشدر
١٣	١٣	ایدیلر	درلر
١٥	٥	خارجنده‌دیر	خارجنده‌در
١٦	١٥	تقرب	تقریب
١٧	١	فاعلی	فاعل
٢٠	٣	هرجزؤ	هر جزئه
٢٦	١٦	عقل	عقلی
٢٨	٨	وهن	وهنی
٢٩	٤	بلااستدلال	بالاستدلال
٣١	٥	مشارالیهمدن	مشارالیهدن
٣١	١٥	فخلقت	فخلقت
٣٣	١٠	تکوینیده	تکوینده
٣٤	١٦	ساسیه‌سی	اساسیه‌سی
٣٧	٥	استمزاخ	استمزاج
٣٩	٩	بجارب	تجارب
٤٧	٨	اقتدارندر	اقتداردندر
٤٨	٤	وزمانك	وزمانی
٤٩	٤	مساحه‌سی	مساحه
٥١	٨	عنادلرندن	عنادلرنده
٥٦	١٠	سوزلر	سوزلرینه
٧٢	٢	فناده	قناده
٨٨	٧	وبالعقل	بالعقل
٩٢	١	نشئت ایله	نشئت ابتدائیه ایله
١٠١	١٧	حساسیتیله	حساسیتله
١٠٥	٩	احاسنه	احیاسنه
١٠٧	٤	ررح	روح
١٠٧	١٠	اولونان	اولونارق
١١٣	٤	مشارالیهك	مشارالیهمك
١١٦	٧	کروه فضه	کروه فسقه

صواب	خطا	سطر	صحیفه
ایلك کلن پیغمبرانك	پیغمبرانك	۱۳	۱۱۸
مکمل ومستقل بردیندر	مکمل بردیندر	۷	۱۲۰
محمدیه‌ده	محمدیده	۱۲	۱۲۵
اخبار	اختیار	۱۳	۱۲۹
انکار	افکار	٦	۱۳٤
اولادینی قتل	قتل اولادینی	٥	۱۳۷
محض	محص	۱٥	۱۳۸
زردشتی	ژردشتی	۹	۱٤۰
معارضه ومخالفتنه	معارضنه ومحالفتنه	۱۰	۱٤۱
بی‌خبرانند	بی‌خبر آنند	۱۳	۱٥۲
ثنویه	تنویه	۷	۱٥٤
هرجزشده	هرجزأده	۳	۱٥٦